

”Ei mitään hengen hätää”

Perheen perustamista koskevat odotukset ja toiveet muotoutuvassa
aikuisuudessa

Nella Kärmeniemi & Joanna Mörönen

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Syksy 2017

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kärmeniemi, Nella & Mörönen, Joanna. 2017. "Ei mitään hengen hätää" Perheen perustamista koskevat odotukset ja toiveet muotoutuvassa aikuisuudessa. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 73 sivua.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää nuorten aikuisten odotuksia ja toiveita perheen perustamiseen liittyen. Taustalla vaikuttavana ilmiönä oli syntyvyyden lasku ja perheen perustamisen siirtäminen. Aineisto kerättiin haastattelemalla kahtakymmentä lapsetonta 18–25-vuotiasta, kymmentä naista ja kymmentä miestä. Tutkittavat edustivat sekä korkeakoulutettuja että toisen asteen koulutuksen käyneitä. Puolistrukturoidut teemahaastattelut toteutettiin touko–kesäkuussa 2017 viidellä eri paikkakunnalla. Kyseessä oli laadullinen fenomenografinen tutkimus.

Tutkimuksemme perusteella nuorten aikuisten odotuksia ja toiveita jäsentää kolme keskeistä ulottuvuutta: odotusten ja toiveiden ajoittuminen (aika), odotuksiin liitettävät tunteet (tunne) ja odotusten ja toiveiden sisältö, joiden alle seuraavat tutkimuksen päätulokset sijoittuvat. Tuloksista ilmenee, että nuoret aikuiset haluavat perustaa perheen, mutta sen aika on vasta työelämään siirtymisen jälkeen. Odotukset ja toiveet perhe-elämään liittyen olivat pääosin positiivisia, mutta tutkittavat epäilivät esimerkiksi ajankäyttöön liittyvien asioiden muodostuvan haasteeksi. Vastauksista heijastui myös, että naiset pitävät kolmeakymmentä ikävuotta rajana perheen perustamiselle. Toivottu perherakenne on hyvin normatiivinen kahden vanhemman ja kahden lapsen muodostama ydinperhe. Tutkittavien sukupuoli ja koulutustaso eivät olleet yhteydessä odotuksiin ja toiveisiin, sen sijaan iällä oli merkitystä etenkin odotusten ja toiveiden realistisuuteen.

Asiasanat: syntyvyyden lasku, perheen perustaminen, odotukset ja toiveet, muotoutuva aikuisuus, fenomenografia.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	MUOTOUTUVA AIKUISUUS	7
	2.1 25 ikävuoden kriisi.....	7
	2.2 Elämänkulun moninaisuus.....	11
3	ODOTUKSET JA TOIVEET PERHEEN PERUSTAMISEEN LIITTYEN.	15
	3.1 Perheen perustamista koskevat odotukset ja toiveet.....	15
	3.2 Perheen perustamiseen vaikuttavat tekijät	19
	3.3 Perheen perustamisen siirtäminen	22
4	PERHEPOLIITTINEN JÄRJESTELMÄ LAPSIPERHEIDEN TUKENA ..	25
	4.1 Perheen ja työelämän yhdistäminen	25
	4.2 Lapsiperheiden etuudet Suomessa.....	28
	4.3 Päivähoito.....	30
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	32
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	33
	6.1 Tutkimuksen lähestymistapa	33
	6.2 Tutkimukseen osallistujat	34
	6.3 Aineiston keruu.....	35
	6.4 Aineiston analyysi.....	37
	6.5 Eettiset ratkaisut.....	40
7	TULOKSET	42
	7.1 Perheen perustamista koskevien odotusten ajallinen ulottuvuus	43
	7.1.1 Ajankohta	43

7.1.2	Työelämään siirtyminen.....	45
7.2	Perheen perustamista koskevien odotusten sisältö	46
7.2.1	Perherakenteet	46
7.2.2	Työelämä ja perhevapaat	50
7.2.3	Realistisuus.....	51
7.3	Perheen perustamista koskeviin odotuksiin liitetyt tunteet.....	52
7.3.1	Perhe-elämän haasteet	52
7.3.2	Merkitykset.....	54
8	POHDINTA.....	57
8.1	Tulosten tarkastelu ja käytännön johtopäätökset.....	57
8.2	Tutkimuksen luotettavuus.....	63
8.3	Jatkotutkimushaasteet	65
	LÄHTEET	67

1 JOHDANTO

Syntyvyys on laskenut Suomessa vuoden 2010 jälkeen, vuonna 2016 syntyvyys oli vain 1,57 lasta yhtä naista kohden ja vuonna 2017 sen oletetaan olevan vielä alempi. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsia syntyy vähemmän kuin kertaakaan vuoden 1900 jälkeen. Jotta väestön uusiutumistaso olisi tasapainossa, syntyvyyden pitäisi olla 2,1 lasta yhtä naista kohden. (Suomen virallinen tilasto 2016, 2.) Länsimaissa ensisynnyttäjien keski-ikä on korkeampi kuin koskaan aiemmin ja perheen perustaminen aloitetaan myöhemmin kuin ennen (Miettinen 2015, 9–11). Vastaava kehityssuunta on nähtävissä Suomessakin. Vuonna 1982 ensisynnyttäjien keski-ikä oli 25,5 vuotta, mutta vuonna 2016 se oli peräti 29,1 vuotta. (Suomen virallinen tilasto 2016, 2).

Useiden selvitysten (Esim. Haataja, Airio, Saarikallio-Torp & Valaste 2016; Miettinen 2015, 9–11) mukaan syitä syntyvyyden laskulle ovat muun muassa taloudellinen taantuma, perheen perustamisen siirtäminen ja perhe-elämään liittyvien toiveiden ja odotusten muuttuminen. Myös perhesuunnittelun lisääntyminen, työelämän epävarmuus, pitkään jatkuva opiskelu sekä aikuisuuden siirtyminen vaikuttavat syntyvyyden laskuun ja perheen perustamisen siirtämiseen (Mills, Rindfuss, McDonald & Velde 2011, 851; Sutela 2012, 36). Tämän lisäksi ihmisten elämänkulun moninaisuus ja normatiivisuuden vähentymien (Vilkkonen 2001, 78; Elder Jr., Johnson & Crosnoe 2003, 10–13) ovat merkittäviä tekijöitä siirtäessä nuoruudesta aikuisuuteen, sillä perheen perustamista ei enää koeta aikuisuuteen siirtymisen kannalta välttämättömäksi (Coimbra ym. 2001, 1).

Aiheina syntyvyyden lasku sekä perheen perustamisen siirtäminen ovat erittäin ajankohtaisia. Aiheet ovat jatkuvasti esillä eri medioissa (HS 23.5.2017; Yle 6.7.2017) ja niiden ympärillä käydään kiivasta keskustelua. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää nuorten 18–25-vuotiaiden nuorten odotuksia ja toiveita perhe-elämään liittyen. Valitsimme tutkimukseen laadullisen fenomenografisen lähestymistavan, sillä pyrkimyksenämme on selvittää nuorten aikuisten ajattelutapoja sekä toiveille ja odotuksille annettuja merkityksiä ja niiden eroavaisuuksia. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa, miksi perheen perustamista

siirretään sekä millaisia odotuksia ja toiveita muotoutuvan aikuisuuden (Arnett 2000, 469) vaiheessa olevilla naisilla ja miehillä on. Aineiston keräsimme haastatteleamalla 20 nuorta aikuista, joista puolet olivat naisia ja puolet miehiä.

Valitsimme tutkimuksen näkökulmaksi sukupuolen ja koulutustaustan mahdollisen merkityksen perheen perustamiselle, sillä aiempien tutkimusten (Coimbra ym. 2001, 13; Coyle, Van Leer, Schroeder & Fulcher, 2015, 547; Gissler, Klemetti, Lammi-Taskula & Miettinen 2009, 79; Eriksson, Larsson & Tydén 2012, 329; Miettinen 2015, 28) mukaan niillä on huomattu olevan yhteys perheen perustamiseen ja siihen liittyviin ihanteisiin. Tarkastelimme perheen perustamiseen suunniteltua ajankohtaa sekä toiveita ja odotuksia, joita nuorilla aikuisilla on perheen, työn ja opiskelun yhdistämiselle.

2 MUOTOUTUVA AIKUISUUS

Olemme pro gradu-tutkielmassamme kiinnostuneita 18–25-vuoden ikäisistä nuorista. Tästä ikävaiheesta voidaan käyttää useita eri nimityksiä. Ikävaiheen katsotaan kuuluvan muotoutuvan aikuisuuden vaiheeseen. Ikävuodet 18–29 sisältyvät niin kutsuttuun neljäsosaelämään (quarter-life). Neljäsosaelämän määritelmä on syntynyt nykyteorioiden pohjalta vastaamaan yhteiskunnan jatkuvaa muutosta. Yhteiskunnan teollistuminen sekä koulutuksen pidentyminen vaativat käsitteellistä muutosta nuoruuden ja aikuisuuden välille ja tarvittiin eräänlainen välivaihe. (Atwood & Scholtz 2008, 233–234.) Arnett (2000, 469) sekä Robinson (2015, 17) ovat tutkineet tuota elämänvaihetta, sekä muokanneet Eriksonin Psykososiaalisen kehitysteoriaa nykyaikaan sopivammaksi. Tässä luvussa esittelemme lyhyesti Eriksonin Psykososiaalisen kehitysteorian sekä tarkastelemme tarkemmin Arnettin sekä Robinsonin vastaavaan ajankohtaan sidoksissa olevia teorioita. Tämän lisäksi käsittelemme elämänkulkua niin normatiivisuuden kuin moninaisuudenkin näkökulmista.

2.1 25 ikävuoden kriisi

Psykososiaalisen kehitysteorian mukaan yksilön kehityksessä on kahdeksan vaihetta, jotka sisältävät kyseiselle vaiheelle kuuluvan kehityskriisin. Kriisit vaativat yksilöltä aina uudenlaisia järjestelyjä ja jopa ajattelutapojen muutosta, mutta onnistuessaan ne synnyttävät voimavaroja. Nuoruuden ja aikuisuuden siirtymävaiheeseen Erikson sijoittaa kaksi eri kehityskriisiä, joissa suuressa roolissa on identiteetin muodostuminen sekä erilaisten ystävyys- ja seksuaalisten suhteiden muodostus. (Erikson 1982; Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 187.) Arnett on muodostanut käsitteen muotoutuva aikuisuus kuvaamaan Eriksonin nuoruuden ja varhaisaikuisuuden välistä aikaa. Robinson puhuu vastaavasta ajankohdasta käsitteellä 25 ikävuoden kriisi.

Arnett (2000, 469–470) on luonut käsitteen muotoutuva aikuisuus (*emerging adulthood*), kuvaamaan ikävaihetta 18–25, joka sijoittuu Eriksonin teorioiden pohjalta nuoruuden ja nuoren aikuisuuden välille. Muotoutuvan aikuisuuden vaiheessa ei ole vielä muodostunut aikuisuuden normeihin kuuluvia pysyviä velvollisuuksia ja yksilö kokee yhä riippuvuutta lapsuuteen ja nuoruuteen. Muotoutuvan aikuisuuden vaihetta voidaan pitää erityisenä mahdollisuuksien aikana. Yksilön on helpompaa toteuttaa itseään erilaisten valintojen kautta, kuin missään muussa elämänvaiheessa. Robinson (2015, 22) taas on tutkinut 25–35-vuotiaiden haastaviksi kokemia elämän siirtymävaiheita. Tätä elämänvaihetta hän kutsuu 25 ikävuoden kriisiksi (*quarter-life crisis*).

Arnettin (2000, 471) mukaan muotoutuvan aikuisuuden vaiheessa olevat nuoret aikuiset eivät välttämättä koe kuuluvansa enää nuoriin, mutta eivät myöskään nuoriin aikuisiin. Useimmat kokevat saavuttavansa aikuisuuden rajan 20 ikävuoden jälkipuoliskolla, vaikka subjektiivisten kokemusten merkitystä pidetäänkin ikää merkittävämpänä. Robinsonin (2015, 27) mukaan, myös 25 ikävuoden kriisi sisältää erilaisia ristiriitoja sekä loukkuun jäämisen tunteita. Erityisiä ristiriitoja kohdataan siirtymissä itsenäisyyden ja sitoutumisen välillä.

Muotoutuvan aikuisuuden vaiheeseen koetaan usein liittyvän erilaisia identiteettiongelmia, jotka jaetaan kolmeen eri pääkategoriaan: rakkauteen, työhön ja maailmankuvaan liittyviksi ongelmiksi. Usein nämä identiteettiongelmat alkavat jo nuoruudessa, mutta niiden pysyvämpi muodostuminen tapahtuu muotoutuvan aikuisuuden vaiheessa. (Arnett 2000, 473.) Robinsonin (2015, 22) mukaan 25 ikävuoden kriisi sisältää kaksi erilaista kriisityyppiä. Toinen kriisityyppi kuvaa yksilön jäämistä yhteiskunnan ulkopuolelle, kun taas toisessa kriisityypissä pohditaan omia, jo tehtyjä päätöksiä. Hyvin pian opiskelujen päättymisen jälkeen nuori aikuinen olisi valmis työntekoon, oman asunnon ja tulevaisuuden rakentamiseen. Ilman taloudellista itsenäisyyttä se ei kuitenkaan ole mahdollista. Yksilö kokee tilanteen turhauttavana ja kokee jäävänsä yhteiskunnan ulkopuolelle. Toisessa kriisityypissä yksilö on jo tehnyt erilaisia aikuisuuteen kuuluvia päätöksiä, mutta niiden itselle sopivuus pitkällä tähtäimellä askarrut-

taa. (Robinson 2015, 25–27.) Robinson, Wright ja Smith (2013, 28) jakavat 25 ikävuoden kriisit holistisemmin neljään erilaiseen kriisityyppiin. Ensimmäinen tyyppi sisältää samanlaisia piirteitä kuin Robinsonin (2015) teoria. Toinen tyyppi on yksilön ottama aikalisä, kolmas tutkimusmatkailun vaihe sekä neljättä vaihetta voidaan kutsua uudelleenrakentamisen vaiheeksi. (Robinson, Wright & Smith 2013, 28.)

Arnettin (2000, 473) mukaan ensimmäinen muotoutuvan aikuisuuden identiteettiongelmia ovat rakkauteen liittyvät ongelmat. Ensimmäiset kokemukset ihastumisista saattavat tapahtua jo hyvin varhain lapsuudessa ja nuoruudessa. Usein tämän jälkeen nuoruudessa koetaan ensimmäiset romanttiset tunteet, mahdolliset lyhyet parisuhteet ja ensimmäiset seksuaaliset kokemukset. Muotoutuvan aikuisuuden vaiheessa rakkaus ja ihmissuhteet koetaan yhä henkilökohtaisempina ja itselle merkityksellisempinä. Herää ajatuksia ja toiveita siitä, minkälaisen ihmisen kanssa halutaan jakaa tulevaisuus. Nykytilannetta saateen tarkastella tyytyväisyyden näkökulmasta. (Arnett 2000, 473.) Myös Schulman ja Connolly (2013, 31) korostavat muotoutuvassa aikuisuudessa syntyvien parisuhteiden pysyvyyttä, kompromissien tekoa sekä oman ja kumppanin arvo maailman pohtimista. Oman ja kumppanin näkökulmien tarkastelu ja kyseenalaistaminen esimerkiksi työhön, opiskeluun ja asuntoon liittyen ovat usein pinnalla ennen keskustelua perheen perustamisesta.

Muotoutuvassa aikuisuudessa työhön liittyvät identiteettiongelmia ovat yleisiä ja tärkeitä. Taloudellisen itsenäisyyden ja ajan hallinnan ajatellaan olevan askel kohti aikuisuutta, niitä on kuitenkin äärimmäisen hankala saavuttaa, mikäli työtä ei ole (Arnett 2000, 473). Myös tunnollisuutta pidetään seurauksena työnteosta, vaikka osa nuorista saattaakin kytkeytyä ”tunnollisen aikuisen”-rooliin jo ennen työelämään astumista (Leikas & Salmela-Aro 2015, 118). Usein työnkuva muuttuu valtavasti siirryttäessä nuoruudesta muotoutuvan aikuisuuden vaiheeseen. Nuori työskentelee alalla, jolla kognitiiviset taidot eivät ole suuressa merkityksessä, kun taas muotoutuvan aikuisuuden vaiheessa myös työltä kaivataan haastetta, sisältävän etenemismahdollisuuksia ja tulevaisuudelle merkityk-

sellisiä piirteitä. Usein omaa työuraa pohdittaessa reflektoidaan omaa osaamista. Oman osaamisen rinnalla työn tulee myös tyydyttää henkilökohtaiset tarpeet pitkällä tähtäimellä. (Arnett 2000, 473–474.) Robinsonin ym. (2013, 30) kuvaavassa holistisemmassa näkemyksessä kriisityypeistä, toinen tyyppi on erityistä erottautumisen ja aikalisän aikaa. Tässä tyypissä yksilö tekee niin henkistä kuin fyysistä eroa työpaikkaan tai parisuhteeseen. Tämä vaihe on erittäin affektiivinen identiteetin rakentumisen aika, jolloin yksilön tunteet vaihtelevat aina häpeästä helpotukseen. Suuri merkitys on yksilön rohkeudella tarttua muutoksiin ja niiden tekemiseen.

Arnett (2000, 473–474) nimeää kolmannen identiteettityypin koskevan maailmankuvan laajenemista. Tämä tapahtuu usein opiskelun aikana, jolloin lapsuudesta saatuja arvoja, näkemyksiä ja kokemuksia aletaan pohtia ja kyseenalaistaa. Tämän jälkeen niitä pyritään muokkaamaan enemmän omaan ajattelutapaan ja normistoon sopivammaksi. Kyseenalaistaminen tuo usein mukanaan pysyvämpiä päätöksiä ja ratkaisuja. Robinson ym. (2013, 31–32) toteavat kolmannen kriisityypin kuvaavan itsensä tutkimista. Tässä vaiheessa ovat tyypillisiä erilaiset kokeilut sekä avoimuus uusille asioille. Identiteetin muodostumisen kannalta tavanomaisempaa on erilaisten kysymysten herääminen, kuin valmiin lopputuloksen saavuttaminen. Neljännessä kriisissä eli uudelleen rakentamisen vaiheessa yksilön suunnitelmat selkeytyvät ja tulevat tarkoituksenmukaisemmiksi.

Muotoutuvan aikuisuuden identiteettiongelmia ja niihin liittyviä päätöksiä voidaan pitää erilaisina kokeiluina ennen aikuisuuden pysyviä velvollisuuksia. On sallittua kokeilla ja etsiä itseään, niin työelämässä kuin seksuaalisuuden saralla. (Arnett 2000, 470–472.) Elämän muuttuessa tarkoituksenmukaisemmaksi on nuoren aikuisen mahdollista saada tyydytystä ja nautintoa elämästään ja tekemistään ratkaisuista (Robinson ym. 2013, 32). Käsitteinä muotoutuva aikuisuus sekä 25 ikävuoden kriisi eivät ole universaaleja tai muuttumattomia. Niitä voidaan pitää ennemminkin kulttuurisidonnaisina. Käsitteet ovat käytössä teollisissa- sekä jälkiteollisissa yhteiskunnissa, joissa arvostetaan korkeakoulutusta ja ammattitaitoa. Tämä näkyy esimerkiksi perheen perustamisen lykkäämisinä. (Arnett 2000, 470–478.)

2.2 Elämänkulun moninaisuus

Ymmärryksemme yksilöstä ja häneen kohdistuneista odotuksista ovat usein peräisin ihmisen elämän jaottelusta ikäkausiin ja vaiheisiin. Yhteiskunnassa toimiessa näkemykset itsestä sekä muista toimijoista ovat riippuvaisia elämänvaiheista ja ikäryhmistä. (Tuomi 2001, 13.) Tällaisesta elämänvaiheisiin jaottelusta käytetään usein käsitettä elämänkulku (*life course*). Käsitteellä tarkoitetaan yksilön elämän tarkastelua erilaisten merkityksellisten elämäntapahtumien kautta. Elämänkulku koostuu toisiaan seuraavista jaksoista, joissa erilaiset elämänvaiheet voidaan ajatella polkuina ja elämäntapahtumien rooli on toimia käännekohtina. Tällaisia elämäntapahtumia voivat olla esimerkiksi lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Elämäntapahtumia jaksottavina siirtyminä roolista toiseen taas voidaan pitää esimerkiksi syntymää, työelämään sijoittumista, avioliiton solmimista sekä vanhemmaksi tuloa. (Antikainen 1998, 101; Vilkkonen 2001, 75.) Käsitteenä elämänkulku on syrjäyttänyt aiemmin käytetyn käsitteen elämänkaari. Elämänkaari ajatellaan joustamattomaksi ja syklejä korostavaksi, kun taas elämänkulussa korostuu ihmiselämän moninaisuus sekä prosessinomaisuus. (Vilkkonen 2001, 78.)

Aikuisuuden ja lapsuuden normit ovat enemmän kulttuurisesti sallittujen toimintojen summa, kuin vain iän pohjalta rakennettua normistoa (Vilkkonen 2001, 75). Viime vuosikymmeninä työpaikan löytäminen ja perheen perustaminen ovat menettäneet merkitystään normatiivisena siirtymänä nuoruudesta aikuisuuteen (Coimbra ym. 2001, 1). Ikäkausiin jaottelu ja sen pohjalta syntyneet yksilön asema ja rooli, ovatkin erityisen vahvasti kulttuurisesti määräytyneitä (Tuomi 2001, 13). Esimerkkinä kulttuurisesta elämänvaiheesta voidaan ajatella murrosikää, joka ajatellaan nuoruutta määrittävänä tekijänä. Vaikka murrosikä on lapsuuden ja aikuisuuden välinen ikäperustainen siirtymä, tutkimusten mukaan kulttuurisilla ja sosiaalisilla piirteillä on kuitenkin ikäperustaa suurempi rooli ikävaiheen määrittäjänä. (Vilkkonen 2001, 76.)

On tärkeää tarkastella nuoruutta osana elämäntulkua. Tämä mahdollistaa yksilön persoonan kehittymisen ja ympäristön tarkastelun jatkumona lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden välillä. (Johnson, Crosnoe & Elder Jr. 2011, 278.) Ajatus nuoruudesta lapsuuden ja aikuisuuden välisenä siirtymävaiheena sisältää useita erilaisia kehityshaasteita esimerkiksi psykologian ja biologian saralla (Koivusilta & Rimpelä 2001, 156). Leikas ja Salmela-Aro (2015, 117) toteavat persoonallisuuden kehittyvän jatkuvasti läpi ihmisen elämäntulkun, sillä nuorena aikuisena koetut muutokset ovat usein kuitenkin persoonallisuutta mullistavia. Usein erilaiset elämäntapahtumat näyttelevät suurta roolia nuoren ja nuoren aikuisen persoonallisuuden kehityksessä.

Yhteiskunnan odotukset nuorelle aikuiselle liittyvät vahvasti itsenäistymiseen. Nuoren aikuisen odotetaan irtautuvan omista vanhemmistaan ja muuttamaan perhesuhteitaan. Hänen odotetaan esimerkiksi muuttavan pois kotoa sekä vaatimaan itselleen isompaa ja vastuullisempaa sosiaalista roolia. (Leikas & Salmela-Aro 2015, 118.) Salmela-Aron (2007, 224–225) mukaan aikuisuuteen sekä vanhemmuuteen tapahtuvaa siirtymää tulee tarkastella moniulotteisena prosessina. Prosessissa tulee ottaa huomioon erilaiset kontekstit ja määrittää se, mitä tarkoittaa onnistunut ja hyvä siirtymä. Aikuisuuteen siirryttäessä nuoren sosiaalisilla verkostoilla, koululla, työllä sekä parisuhteella on suuri vaikutus siirtymätilanteeseen.

Kuten aiemmin ilmeni, aikuisuuteen siirtymään liitetään usein taloudellinen itsenäisyys, lapsuudenkodista pois muuttaminen ja lapsen saaminen. Suomessa vanhempien elatusvelvollisuus loppuu, eli niin kutsuttu itsenäinen aikuisuus alkaa, kun lapsi on täysi-ikäinen. Italiassa vanhempien elatusvelvollisuus kestää sen sijaan jopa 26-vuotiaaksi tai jos lapsi opiskelee, niin usein pidempään. (Sutela 2012, 37.) Ruotsissa miehet muuttavat pois lapsuudenkodista keskimäärin 21-vuotiaana, vaikka perustavat perheen usein vasta lähes kymmenen vuoden päästä muutostaan. Etelä-Euroopassa sen sijaan muutetaan pois lapsuudenkodista vain muutamaa vuotta ennen ensimmäisen lapsen syntymää. (Anxo, Bosch & Rubery 2010, 109.) Suomessa 21-vuotiaista vajaa kolmannes asui vuonna

2007 vanhempiensa luona (Sutela 2012, 37). Ainakin Suomessa ja Ruotsissa nuoret aikuiset elävät siis itsenäistä elämää pitkään ennen perheen perustamista. Kulttuuriset erot esimerkiksi avoliittojen hyväksymisen suhteen vaikuttavat nuorten kotoa poismuuttoon, sillä esimerkiksi Italiassa avioliitto on edelleen ainoa sosiaalisesti hyväksyttävä tapa asua yhdessä. Sen sijaan Pohjoismaissa avoliitossa eläminen on yleistä ja nuoret muuttavat pois kotoa jo varhain. (Anxo ym. 2010, 111.)

Nuoruudessa roolin vaihtumisen lisäksi siirtymät sisältävät muutoksia identiteetissä ja persoonallisuudessa jolloin esimerkiksi nuoren aikuisen käyttäytyminen saattaa muuttua (Elder Jr., Johnson & Crosnoe 2003, 8). Subjektiivisten persoonallisuuspiirteiden sekä kokemusten vuoksi ei ole ainoastaan yhtä tapaa tai piirrettä, mikä kehittyy ja muuttuu. Yksilöllisyydestä johtuen esimerkiksi toinen nuori aikuinen saattaa kehittyä erityisesti tunne-elämänsä osa-alueella, kun taas jonkun toisen kohdalla kehitystä tapahtuu erityisesti tunnollisuudessa ja vastuunottokyvyssä. (Leikas & Salmela-Aro 2015, 118.) Tutkimukset ovat osoittaneet, että nuorelle aikuiselle tällaisia suurimpia siirtymiä ovat esimerkiksi avioliiton solmiminen ja lapsen hankinta (Elder Jr. ym. 2003, 8).

Länsimaisissa yhteiskunnissa nuorten itsenäistyminen ja esimerkiksi avioliiton solmiminen tapahtuu usein vasta kahdenkymmenen ikävuoden jälkipuoliskolla, lähellä kolmeakymmentä (Shulman & Connolly 2013, 29). Esimerkiksi OECD-maissa lapsiperheiden avoliitot ovat yleistyneet ja avioliittoon syntyy vähemmän lapsia kuin ennen (Airio 2016, 250). Teollisuusmaissa avioliiton ulkopuoliset synnytykset ovat lisääntyneet jo 1980-luvulta alkaen erityisesti Pohjoismaissa. Etelä-Euroopassa ja Japanissa avoliittoon syntyvät lapset ovat edelleen harvinaisempia. (Anxo ym. 2010, 110.) Tilastokeskuksen (2014a, 13) mukaan vuonna 1980 vain 5 % lapsiperheiden vanhemmista eli avoliitossa, kun vuonna 2013 sama luku oli 19%. 1970-luvulla yhdysvaltalaisista 25-29-vuotiaista miehistä 82% oli solminut avioliiton, kun taas vastaava luku 2000-luvulla oli 52%. Avioliiton solmineita naisia oli 1970-luvulla 88%, kun taas 2000-luvulle tultaessa luku oli laskenut 65%. Yhdysvalloissa naiset solmivat keskimääräisesti ensimmäisen avioliittonsa 26,5-vuotiaina sekä miehet 28,2-vuotiaina. (Shulman & Connolly

2013, 29.) Schulman & Connollyn (2013, 29) mukaan Euroopassa ensimmäisen avioliiton solmimisikä on korkeampi kuin Yhdysvalloissa. Esimerkiksi Suomessa vastaavat luvut olivat vuonna 1990 26 vuotta, kun taas vuonna 2013 naisten keskimääräinen ensimmäisen avioliiton solmimisikä oli 31 vuotta, miehillä 33 vuotta (Suomen virallinen tilasto 2014a, 2).

Elder Jr. ym. (2003, 10–13) jakavat yksilön kehitystä koskevan elämäntekijäteorian viiteen eri periaatteeseen, joilla pyritään kuvaamaan elämäntekijän ominaisuutta. Periaatteet ovat:

1. Elämänkaaren kehityksen periaate: yksilön kehitys ja ikääntyminen ovat läpi elämän jatkuva prosessi.
2. Toiminnan periaate: yksilö muodostaa oman elämäntekijänsä omilla valinnoillaan ja tekemillään ratkaisuilla. Mahdollisuuksissa tulee huomioida niiden ajankohta, sekä sosiaalinen ja historiallinen konteksti.
3. Ajan ja paikan periaate: ajalla ja paikalla on suuri merkitys ihmisen elämäntekijässä.
4. Ajoituksen periaate: yksilön elämäntekijät ovat osaltaan riippuvaisia eri tapahtumien ja muutosten ajoituksesta.
5. Yhteen liitettyjen elämien periaate: yksilön ympärillä olevilla ihmisillä ja sosiaalisilla suhteilla on suuri merkitys yksilön elämäntekijässä.

Historian saatossa ihmiselämän jakamisessa on käytetty useita erilaisia näkökulmia. Elämä on yleisimmin jaettu toisiaan seuraaviin vaiheisiin, joita on ollut tavallisimmin kolme, neljä, kuusi tai seitsemän, joidenkin teorioiden pohjalta jopa 12 tai 15. Useimmissa jaoissa taustalla vallitsee ajatus ihmisestä mikrokosmosena, jolloin elämäntekijät ovat tulleet luonnolta, Jumalan määrääminä. (Tuomi 2001, 17.)

3 ODOTUKSET JA TOIVEET PERHEEN PERUSTAMISEEN LIITTYEN

Perheen määrittely koetaan usein hankalaksi, sillä määrittely riippuu näkökulmasta, josta perhettä tutkitaan. Perheet ovat moninaisia ja jo pelkästään yhden ihmisen elämänkaareen voi mahtua useampi perhe: lapsuuden perhe ja myöhemmin perustettu oma perhe, joita niitäkin voi olla useita (Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014, 7). Tämän lisäksi määrittelyä hankaloittaa se, että perheitä ei yleensä nähdä enää ainoastaan naisen ja miehen perustamana ydinperheenä, jossa mies on perheen pää (Ribbens McCarthy & Edwards 2011, 1). Tässä tutkimuksessa perhe ymmärretään kahden vanhemman perustamana perheenä. Luvussa syvennymme tarkemmin niihin odotuksiin ja toiveisiin, joita nuoret aikuiset liittävät perheen perustamiseen. Tämän lisäksi tarkastelemme yleisesti perheen perustamista sekä nyky-yhteiskunnassa esiintyvää perheen perustamisen siirtämistä.

3.1 Perheen perustamista koskevat odotukset ja toiveet

Perheen perustamiseen ja lasten saamiseen liittyy toiveita ja odotuksia jo ennen oman perheen perustamista. Useimmiten lapsia halutaan oman parisuhteen vahvistamiseksi ja suvun jatkumisen vuoksi. Tämän lisäksi myös äitiyden ja isyyden kokemista on pidetty tärkeänä. (Gissler ym. 2009, 79.) Suomessa perheen perustamiseen liittyvät odotukset ja toiveet ovat muuttuneet viime vuosien aikana. Esimerkiksi vuonna 2015 tutkitut suomalaisten ihanteelliset lapsiluvut ovat laskeneet vajaan kahdenkymmenen vuoden aikana 2,5 lapsesta hieman alle 2 lapseen. Myös kolmea tai useampaa haluavien määrä on laskenut. (Miettinen 2015, 23, 28.)

Vuonna 2015 aiempaa useammat suomalaiset pitivät lapsettomuutta ihanteena. Lapsettomuuden ihanne oli yleisempi pienituloisilla, pääkaupunkiseudulla elävillä ja korkeintaan keskiasteen suorittaneiden tai työttömien, ei-parisuhteessa elävien kohdalla. Pienituloisista joka viides ei halua lapsia lainkaan, kun taas muissa tuloryhmissä vastaava luku on 13 % (Miettinen 2015, 26-28.) Ihanne lapsettomuudesta on yhteydessä nuorten (tässä alle 40-vuotiaiden) aikuisten parisuhteessaan kokemaan onnellisuuteen, sillä lapsettomat alle 30-vuotiaat naiset ja alle 40-vuotiaat miehet pitivät parisuhdettaan onnellisempina kuin perheelliset. Tätä vanhemmat sen sijaan kokivat parisuhteensa onnellisemmaksi, mikäli siihen kuului myös lapsia. (Kontula 2016, 71.)

Perheen perustamiseen liittyviin odotuksiin ja toiveisiin vaikuttavat tutkimusten mukaan sukupuoli (Coimbra ym. 2001, 13; Coyle, Van Leer, Schroeder & Fulcher, 2015, 547; Eriksson, Larsson & Tydén 2012, 329; Miettinen 2015, 28), koulutustaso (Gissler, Klemetti, Lammi-Taskula & Miettinen 2009, 79) sekä sosioekonominen asema (Gissler ym. 2009, 79). Sukupuolten välillä odotukset ja toiveet ovat tutkimusten mukaan hyvin yhtenäisiä ja erot pieniä, mutta keskimääräisesti miehet haluavat vähemmän lapsia kuin naiset (Miettinen 2015, 12; Eriksson ym. 2012, 329). Suurin ero naisten ja miesten välillä on perusasteen suorittaneiden kesken ihanteellisena koetun lapsiluvun suhteen, sillä perusasteen suorittaneet miehet haluavat vain 1,5 lasta, kun taas saman koulutustason naiset haluavat keskimäärin 2,0 lasta. Suurta perhettä eli kolmea tai useampaa lasta haluavien joukossa on enemmän suurituloisia, naimisissa olevia, korkeakoulutettuja ja maanviljelijöitä kuin vähemmän lapsia haluavissa. (Miettinen 2015, 26-28).

Tutkimusten mukaan sekä naiset että miehet kokevat itsensä valmiiksi perheen perustamiseen löydettyään sopivan kumppanin, oman talouden ollessa tasapainossa ja oman henkisen valmiuden olevan riittävä vanhemmaksi tuloon. (Eriksson ym. 2012, 329.) Naisten ja miesten odotuksia ja toiveita tutkittaessa on tultu siihen tulokseen, että sukupuolesta riippumatta vanhemmuudessa ja perheen perustamisessa nähdään enemmän positiivisia kuin negatiivisia piirteitä, jotka heijastuvat myös odotusten positiivisuuteen. (Bernhardt & Goldscheider 2006, 19.)

Sukupuolen lisäksi koulutustaso vaikuttaa merkittävästi perheen perustamiseen liittyviin odotuksiin ja toiveisiin. Korkeasti koulutetut naiset haluavat perustaa perheen keskimäärin kaksi vuotta myöhemmin (27-vuotiaana) kuin muu väestö ja heistä vain 79 %:lla on lapsia, kun taas sama luku keskitason tutkinnon suorittaneilla naisilla on 86 % (Gissler ym. 2009, 79). Usein myös yliopisto-opiskelijoiden odotukset perheen perustamisesta ovat positiivisia (Eriksson ym. 2012, 329). Vähemmän koulutetut nuoret naiset perustavat perheen hieman muita aiemmin, vaikka kokisivatkin tulevaisuutensa työmarkkinoilla epävarmana. Sen sijaan muut nuoret aikuiset voivat lykätä perheen perustamisen ajankohtaa juuri työmarkkinoiden epävarmuuden vuoksi. (Sutela 2012, 36.)

Coimbran ym. (2001, 13) tutkimuksessa tutkittiin 672 portugalilaisen korkeakouluopiskelijan odotuksia työ- ja perhe-elämän yhdistämiseen liittyen. Tämän tutkimuksen perusteella naisopiskelijat näkivät itsellään sekä työ- että perhe-elämän vaatimat roolit, miehet sen sijaan keskittyivät enemmän työrooleihin. Samankaltaiseen tulokseen tulivat Coyle ym. (2015) tutkimuksessaan, jossa tutkittiin yhdysvaltalaisen nais- ja mies- yliopisto-opiskelijoiden odotuksia ja niiden eroavaisuuksia perheen ja työn yhteensovittamisesta. Sukupuolesta riippumatta vastauksista korostui sekä halu saada kaksi tai kolme lasta muutaman vuoden ikäerolla, että rakentaa ura perheen perustamisen rinnalla. Cech (2016, 266-267) taas tutki ammatinvalinnan sekä perheen perustamisen yhteyttä. Usein kuitenkin naisopiskelijoiden vastauksissa korostuu miehiä enemmän pelko siitä, että lapset vaikuttavat negatiivisesti työelämään siirryttäessä (Cech 2016, 267; Eriksson ym. 2012, 329). Lasten ollessa pieniä naisista vain neljäsosa ajatteli tekevänsä kokopäivätyötä (Coyle ym. 2015, 553).

Suurin osa yhdysvaltalaisopiskelijoista haluaisi, että lapsen hoitajana toimii vanhempi. Naisista yli puolet suunnitteli työskentelevänsä osa-aikaisesti ja hieman alle viidesosa lopettavansa työt kokonaan lasten ollessa alle kouluikäisiä. Miehistä sen sijaan yksikään ei suunnitellut jäävänsä kotiin hoitamaan lapsia ja lähes kaikki aikovat työskennellä kokoaikaisesti. (Coyle ym. 2015, 553) Tutkimuksesta riippumatta, usein niin miesten kuin naistenkin vastauksista on havait-

tavissa uhrautumis-aspekti, esimerkiksi oman vapauden menettämisen näkökulmasta tai uuden elämäntyylin pelkona (Eriksson ym. 2012, 334). Miehet myös odottavat perhe-elämän olevan enemmän haitaksi uralle, kun taas naiset kokevat oman perhe-elämänsä kärsivän työnteon takia (Coyle ym. 2015, 547).

Perheen ja työelämän yhdistäminen voi vaikuttaa jopa alaan, jolle koulutautuu, sillä etenkin naiset saattavat tiedostamattaan valita esimerkiksi hoiva-alan teknillisen sijaan, sillä hoiva-alalla lastenhankintaa saatetaan pitää hyväksyttävämpänä. (Mills ym. 2011, 851–855.) Cechin (2016, 274–278) tutkimukseen osallistuneista korkeakoulutetuista miehistä 61% oli kuitenkin sitä mieltä, että perheen perustamiseen liittyvät odotukset ja toiveet eivät olleet vaikuttaneet millään tavoin heidän pääainevalintaansa, naisista samaa mieltä oli 51% vastaajista. Niin naiset kuin miehetkin kokivat, että ainakaan tietoisesti he eivät olleet valinneet alaa, jonka ajattelevat tukevan eniten perheen perustamista.

Sukupuolen, koulutustason ja sosioekonomisen taustan lisäksi perheen perustamiseen liittyviin odotuksiin ja vanhemmuuden kokemuksiin vaikuttaa tulevan vanhemman ikä. Esimerkiksi odotukset ja kokemukset synnytyksestä olivat ruotsalaisessa tutkimuksessa sidoksissa tulevan äidin ikään. Erittäin nuoret äidit eli 15–20-vuotiaat pelkäsivät tulevaa synnytystä ja kokivat synnytyksen kivuliaampana kuin vanhemmat äidit (35–43-vuotiaat), vaikka heidän synnytyksissään oli vähemmän komplikaatioita kuin vanhempien äitien. (Zasloff, Schytt & Waldenström 2007, 1329.) Synnytyksen lisäksi iällä on huomattu olevan muitakin vaikutuksia äitiyteen ja sen kokemiseen. Kelhä (2009, 27) tutki väitöstutkimuksessaan nuorten (alle 20-vuotiaiden) ja vanhempien (noin 40-vuotiaiden) ensisynnyttäjien äitiyttä elämänkulun näkökulmasta. Nuoret äidit kokivat ikänsä myönteisenä osana äitiyttään ja vanhemmat naiset taas kertoivat, etteivät olleet tietoisesti lykänneet perheen perustamista, vaan se on tapahtunut huomaamatta tai olosuhteiden pakosta esimerkiksi pitkien opiskeluiden, epävarman työtilanteen tai puolison puuttumisen vuoksi. Kaikki haastateltavat kokivat oman ikänsä sopivaksi omalle äitiydelleen, vaikka se poikkesikin äitiyden normina pidetystä ajoituksesta. (Kelhä 2009, 39–41.)

Ikä vaikuttaa myös naisten kokemuksiin paineisiin ja odotuksiin perheen perustamiseen liittyen. Erikssonin ym. (2012, 334) mukaan useiden, erityisesti kolmekymppisten naisten mukaan he saivat jatkuvasti tiedusteluita, mikseivät olleet vielä perustaneet perhettä. Liian vanhana tai nuorena vanhemmaksi tulo saatetaan ajatella haitallisena joko lapselle tai vanhemmalle; liian nuori vanhempi ei omista riittävää elämäkokemusta, kun taas vastaavasti liian vanhan vanhemman ja lapsen välissä on liian suuri ikäkuilu. (Eriksson ym. 2012, 331.) Kertyneellä elämäkokemuksella voi kuitenkin olla suotuisa vaikutus lapsen ja vanhemman väliselle suhteelle, sillä myöhemmin vanhemmaksi tullut voi kokea olevansa valmis vanhemmuuteen ja hän on saavuttanut elämässään ne asiat, joita halusi ennen perheen perustamista (Gissler ym. 2009, 73). Naiset myös tiedostavat yleisen ilmapiirin, jonka mukaan he ovat ”vääränikäisiä” (Kelhä 2009, 39–41). Äitiyden ajankohdan lisäksi yhteiskunnassa vallitsee ajatus äitiydestä naiseuden suurimpana sukupuoli-orientoituneena roolina (ks. Elvin-Nowak & Thomson 2001; Gillespie 2003).

3.2 Perheen perustamiseen vaikuttavat tekijät

Perhesuunnittelu alkaa monesti halusta saada lapsia (*desire for a child*). Käsite voidaan jakaa kahteen osaan sen mukaan, haluaako henkilö lapsia ja siihen, minkä ajan kuluttua hän suunnittelee niitä saavansa. (esim. Speizer, Santelli, Afable-Munsuz & Kendall 2004.) Halun ja toiveiden lisäksi perheen perustamisen suunnitteluun liittyy usein käytännön asioita, kuten työ- ja asuntotilanne sekä hoitopaikan järjestäminen lapselle. Myös henkilön ja erityisesti naisen sosioekonominen asema vaikuttaa perheen perustamisen suunnitelmallisuuteen, sillä matalan koulutus- ja tulotason omaavan naisen on havaittu tulevan useammin suunnittelematta raskaaksi, kuin korkeamman koulutustason omaava. (Bernardi, Mynarska & Rossier 2015, 117.)

Raskauden suunnitelmallisuuden mittaaminen on erittäin vaikeaa. Suunnitelmallisuutta on mitattu esimerkiksi halutun raskauden ajoituksen, raskautta edeltäneen ehkäisyn käytön, raskauden aiheuttaman onnellisuuden, halun saada

lapsia ja halun saada lapsia puolisonsa kanssa avulla. (Speizer ym. 2004, 198.) Speizerin ym. (2004, 204) New-Orleansissa tekemässä tutkimuksessa 62% kaikista tutkittavien ensimmäisistä raskauksista oli suunnittelemattomia. Vastaava luku Suomessa vuonna 2008 oli Miettisen ja Rotkirchin (2008, 78) kyselyn mukaan vain noin 13 prosenttia.

Vanhemmuuteen siirtyminen alkaa jo odotusaikana ja siihen kuuluu voimakkaiden tunteiden lisäksi mielikuvien luominen vatsassa kasvavasta lapsesta, sekä tulevaan vauva-arkeen valmistautuminen. Odotusaikana tulevat vanhemmat käyvät usein mielessään läpi myös omia lapsuuden kokemuksia ja omien vanhempien toimintamalleja sekä sitä, millaisiksi vanhemmiksi itse haluavat tulla. (Punamäki 2012, 95–97, 99.) Perheen perustamisen myötä aiemmat roolit parisuhteessa muuttuvat vanhemmuuden rooleiksi ja tämä voi ihmisestä riippuen olla pitkäaikaisen haaveen täyttymys tai jopa pelkoa ja ahdistusta aiheuttava tilanne (Kontula 2016, 72). Vanhemmuuteen siirryttäessä naisten ja miesten stereotyyppiset sukupuoliroolit voivat tulla aiempaa enemmän esille. Äidit jäävät useimmiten kotiin hoitamaan vauvaa ja samalla suuri osa kotitöistä ajautuu heidän tehtäväkseen, vaikka kotityöt olisi ennen jaettu pariskunnan välillä tasan. (Fox 2009, 8–9.)

Jaettu vanhemmuus tukee perheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia ja lisää puolisoitten välistä kumppanuutta ja läheisyyttä (Luoto, Kauppinen & Luotonen 2012, 12). Parhaimmillaan jaettu vanhemmuus lisää parisuhteen tasa-arvoisuutta (Kauppinen & Raitanen 2012, 14), mutta toisaalta jaettukin vanhemmuus voi näyttäytyä pariskunnan puheissa äidin auttamisena vauvan hoidossa tai kotitöissä, eikä yhteisenä vastuuna (Fox 2009, 147). Vanhemmuuden jakamisella on nähty myös positiivisia vaikutuksia tuoreiden äitien jaksamiseen, sillä äidit kokivat puolisoiltaan saadun tuen erittäin tärkeänä oman jaksamisensa kannalta (Fox 2009, 141).

Roolien ja tunteiden lisäksi elämä muuttuu yleensä monella muullakin tavalla, kun lapsettomista tulee vanhempia. Muutokset liittyvät etenkin omaan aikaan, unimäärään ja parisuhteeseen. Parisuhteen hoitamiseen ei välttämättä ole yhtä paljon aikaa kuin aiemmin, sillä vastasyntyneen hoito on aikaa vievää. (Fox

2009, 7–8.) Etenkin ensimmäisen lapsen syntyessä parisuhteen laatu kokee vähintään tilapäisiä muutoksia. Vanhemmuuteen siirryttäessä ikään kuin testataan sitä, miten parisuhde on valmis ottamaan uuteen tilanteeseen liittyvät haasteet vastaan. (Kontula 2016, 72.)

Naisilla ja miehillä siirtyminen vanhemmuuteen tapahtuu yleensä hieman eri tavalla ja eri tahdissa, sillä naisella vanhemmuuteen siirtyminen alkaa usein jo hedelmöitymisestä. Miesten siirtyminen vanhemmuuteen alkaa yleensä konkreettisista asioista, esimerkiksi siinä vaiheessa, kun raskaus alkaa näkyä tai vauvan liikkeet tuntua ulospäin. (Punamäki 2012, 96.) Se miten siirtymät vanhemmuuteen koetaan ovat erittäin yksilökohtaisia. Äidiksi tulevat voivat kokea vanhemmaksi tulon usein joko ongelmattomana tai erittäin myrskyisenä. (Sèvon 2011, 60.) Tuleva äiti aloittaa yleensä luomaan mielikuvia lapsesta silloin, kun tuntee ensimmäisiä liikkeitä, kun taas mahdollinen puoliso luo mielikuvia yleensä vasta lähempänä vauvan syntymää. (Punamäki 2012, 97–99). Sèvonin (2011, 76) mukaan suurimmalla osalla äideistä on ennen lapsen syntymää optimistiset ajatukset tulevaisuutta kohtaan. Odotuksen aikaisilla mielikuvilla onkin katsottu olevan vaikutusta lapsen ja vanhemman väliseen kiintymyssuhteeseen myös vauvan synnyttyä (Punamäki 2012, 101).

Isän vanhemmuuteen siirtymiseen kuuluu monesti kokemus siitä, että hän elää muutosten keskellä, ja tähän voi kuulua muutokset ajankäytössä sekä harrastuksissa. Nykyisin isät osallistuvat lapsen odotukseen ja hoitoon aiempia sukupolvia enemmän, joten myös isyyteen siirtyminen alkaa odotusaikana eikä vasta lapsen synnyttyä. (Punamäki 2012, 99.) Fox (2009, 94) on havainnut tutkimuksensa perusteella, että osa tuoreista isistä koki elämänsä muuttuneen kokonaisvaltaisesti lapsen synnyttyä, kun taas osa isistä ei kokenut isyyden muuttaneen juuri mitään elämässään. Kokemukseen elämän muuttumisesta vaikutti isän aktiivisuus vauvan hoidossa ja kotitöiden tekemisessä. Toisaalta nykyisien isyydessä on havaittu myös isyyden ohentumista, jolla tarkoitetaan isän ja lapsen suhteen etääntymistä, isyyden eri puolten ohentumisen vuoksi (Huttunen 2001, 109–110). Isyyden ohentuminen voi näkyä niin, että isä on paikalla, mutta ei silti

psykkisesti läsnä perheensä luona. Syynä ohentumiselle saattavat olla esimerkiksi työelämän paineet. (Punamäki 2012, 99.) Tuore isä voi kokea myös ulkopuolisuuden tunnetta äidin ja vauvan suhteesta tai siitä, että puolison aiemmin hänelle antama aika ja huomio menevät nyt ainoastaan vauvalle (Fox 2009, 143; Kontula 2016, 72). Parisuhteen päättyminen tai suhteen vahvistuminen vauvuuden aikana on yleistä, mutta kuitenkin suurin osa pareista sijoittuu edellä mainittujen vaihtoehtojen välimaastoon (Fox 2004, 8).

3.3 Perheen perustamisen siirtäminen

Koskaan aiemmin länsimaisten ensisynnyttäjien ikä ei ole ollut näin korkea, kuin se on ollut viime vuosikymmenet. Ideaali-ikä perheen perustamiselle ei ole enää yhtä vakiintunut kuin se on aiemmin ollut (Coimbra ym. 2001, 1). Esimerkiksi Tšekin ensisynnyttäjien keski-ikä oli vuonna 1970 22,5 vuotta ja Ruotsissa vastaava luku samana vuonna oli 25,9 (Mathews & Hamilton 2003, 2). Yhä useammassa Euroopan valtiossa ensisynnyttäjän ikä lähestyy nyt jo 30 ikävuotta (Mills ym. 2011, 848–850) ja esimerkiksi Ruotsin pääkaupungissa Tukholmassa ensisynnyttäjien keski-ikä on noussut jo 32,4 vuoteen (Eriksson ym. 2012, 328). Ensisynnyttäjän korkea ikä voi vaikuttaa lapsen ja äidin terveyteen sekä raskauden ja synnytyksen kulkuun ja toivottuun lapsilukuun, joten keski-ikänsä nousua pidetään monesti haitallisena asiana (Gissler ym. 2009, 73).

Yhdysvalloissa ensisynnyttäjien keski-ikä on noussut tasaisesti ylöspäin, mutta muutos ei ole ollut yhtä suuri kuin Euroopan maissa. Esimerkiksi vuonna 1970 keski-ikä oli 21,4, kun se kolmekymmentä vuotta myöhemmin oli noussut vain 3,5 vuodella. (Mathews & Hamilton 2003, 2.) Myös Suomessa perheen perustaminen aloitetaan myöhemmin kuin ennen (Miettinen 2015, 9–11). Ensisynnyttäjien keski-ikä oli vuonna 2016 29,1 vuotta (Suomen virallinen tilasto 2016, 2) ja miehet tulivat vuonna 2015 ensimmäistä kertaa isäksi noin 30 vuotiaana (Miettinen 2015, 12). Perheen perustamisen siirtäminen voi johtua aikuisuuteen siirtymisen pitkittämisestä, joka taas johtaa korkeampaan ensisynnytyksikään.

Korkea ensisynnytyksikä taas voi vaikuttaa perheen kokoon, sillä jos äiti on ensimmäisen lapsen syntyessä iäkäs, hänelle jää rajallisesti aikaa saada lisää lapsia. (Sutela 2012, 35.)

Ensisynnyttäjien keski-ikä nousemisen lisäksi myös ihanteellisena pidetty ikä tulla ensimmäistä kertaa vanhemmaksi on siirtynyt viimeisen vuosikymmenen aikana. Etenkin lapsettomien nuorten aikuisten (tässä 20–34-vuotiaiden) kohdalla ihanteellinen ikä tulla vanhemmaksi on siirtynyt, sillä noin kolmannes Miettisen (2015, 31) selvitykseen vastanneista piti ihanteellisena ikänä tulla äidiksi 30 ikävuotta tai sen jälkeen. Tämä luku oli lähes kolminkertaistunut vuodesta 1997 vuoteen 2015.

Ensimmäistä kertaa isäksi tulevien iäksi sen sijaan puolet vastaajista piti hyvänä vähintään kolmenkymmenen vuoden ikää. Isien ihanteellisessa iässä ei siis ole tapahtunut yhtä suurta muutosta. Aiempaa harvemmat vastaajat pitivät alle 25 vuotta ihanteellisena ikänä tulla isäksi, sillä vuonna 2015 hieman alle kaksikymmentä prosenttia vastaajista piti sitä ihanteellisena ikänä, kun taas vuonna 1997 lähes 30 % vastaajista piti kyseistä ikää ihanteellisena. Vajaassa kymmenessä vuodessa myös vastaajajoukossa oli tapahtunut muutoksia, sillä vuonna 2015 useampi vastaajista oli korkeakoulutettuja tai asui kaupungissa kuin vuonna 1997. (Miettinen 2015, 34.)

Ritamies (2006, 299) toteaa yhteiskunnassa kasvaneen kilpailun olevan suuri syy lastenhankinnan siirtämiseen sekä pienempään lapsilukuun tyytymiseen. Kasvava kilpailu vaatii lisääntyvää koulutusta sekä työuraan uhrattavien voimavarojen kasvua, jolloin perheen perustamista siirretään myöhemmäksi. Myös yleinen taloudellinen tilanne vaikuttaa perheen perustamisen siirtämiseen ja sitä myötä syntyvyyteen, sillä sekä 1990-luvun alun laman, että 2008 alkaneen taantuman myötä ensimmäisen lapsen hankintaa on siirretty myöhemmäksi. Erona näissä kahdessa ajanjaksossa on se, että 2008 alkaen syntyvien lasten määrä on vähentynyt kauttaaltaan, kun taas vuosina 1991–1995 syntyvyys lisääntyi, vaikka syntyvien ensimmäisten lasten määrä vähentyi. (Haataja, Airio, Saarikallio-Torp & Valaste 2016, 12–13.) Perheen perustamista siis siirrettiin sekä

1990-luvulla että 2008 alkaen, mutta syntyvyys on laskenut ainoastaan 2008 alkaen.

Lastenhankinta Suomessa on jakautunut, sillä yhä useammat ihmiset jäävät lapsettomiksi, kun taas toisaalta kolmen tai useamman lapsen perheitä on hieman aiempaa enemmän. Lastenhankinnan siirtämisellä on suuri vaikutus lapsettomien pariskuntien lukumäärään. (Miettinen 2015, 12–13; Ritamies 2006, 299.) Lastenhankinnan siirtämiselle nähdään olevan useita eri syitä (Mills ym. 2011, 851). Näitä syitä on esimerkiksi työmarkkinoiden epävarmuus, perhesuunnittelun lisääntyminen ja elämäntavan yksilöllistyminen (Sutela 2012, 35). Perhesuunnittelun merkitys korostui erityisesti 1980-luvulta saakka ja ensimmäisen lapsen suunnittelemista ruvettiin harkitsemaan yhä enemmän (Ritamies 2006, 298).

Perhesuunnittelun lisääntymisen lisäksi toisena tekijänä voidaan pitää naisten koulutustason nousua ja opiskeluiden pitkittymistä (Mills ym. 2011, 851–855; Sutela 2012, 35). Usein koetaan, että tasapainottelu opiskelijan ja äidin roolin välillä on liian haastavaa ja aikaa vievää, jolloin äidiksi tulo siirretään opiskelujen jälkeiselle ajanjaksolle. Koulutustason nousun lisäksi naisten siirtyminen työelämään on vaikuttanut lasten hankintaan. Myös arvojen ja normien muutoksella, sukupuolirooleilla sekä kumppanin löytämisellä ajatellaan olevan vaikutuksia nykykäsitykseen lapsen hankinnasta ja perheen perustamisesta. (Mills ym. 2011, 851–855.) Yhteiskunnalla on suuri vaikutus myös perheen perustamiseen esimerkiksi työsuhteiden määräaikaistuksina, elämisen kalleutena sekä työttömyyden kasvuna (Ritamies 2006, 299).

4 PERHEPOLIITTINEN JÄRJESTELMÄ LAPSIPERHEIDEN TUKENA

Perhepolitiikan tarkoitus on taata lasten turvallinen elinympäristö sekä tukea vanhempia taloudellisesti ja henkisesti perheen perustamisessa ja lasten kasvatamisessa. Perhepolitiikassa korostuu perheen ja työelämän yhdistäminen ja tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että isiä kannustetaan käyttämään perhevapaita aiempaa enemmän. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 23.) Suomalaisen perhepolitiikan kenties tärkeimmät osa-alueet ovat perhevapaat sekä subjektiivinen päivähoito-oikeus (Salmi & Närvi, 2014). Perhevapaiden ja päivähoiton tarkoitus on muun muassa mahdollistaa vanhempien työn ja perhe-elämän yhdistäminen (Haataja 2016, 36; Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36). Vuonna 2011 0–2-vuotiaista lapsista yli puolet eli 63 % olivat jommankumman vanhempansa kanssa kotona ja 29% oli joko kunnallisessa tai yksityisessä päivähoitossa. 3–6-vuotiaista lapsista jo 72 % olivat päivähoitossa ja enää 11 % vanhempansa kanssa kotona. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 25.)

Perhepolitiikka on merkittävä osa suomalaista yhteiskuntaa, sillä sen tulonsiirrot ja palvelut kattavat 10 % kaikista Suomen sosiaalimenoista sekä 40 % koko Suomen väestöstä. Tähän kymmeneen prosenttiin kuuluu vanhemmille maksettavat taloudelliset etuudet, neuvola sekä varhaiskasvatuspalvelut, eli päivähoito. (Haataja, Airio, Saarikallio-Torp & Valaste 2016, 8, 11.) Näiden tulonsiirtojen tarkoitus on osallistua vanhemmille perheen perustamisesta aiheutuviin lisäkustannuksiin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 25). Käsittelemme seuraavaksi, miten perhepolitiikka heijastuu lastenhankintapäätöksiin.

4.1 Perheen ja työelämän yhdistäminen

Perhe ja työ ovat keskeisiä asioita aikuisen elämässä (Greenhaus & Powell 2016, 3; Xie, Shi & Ma 2017, 103), mutta niiden yhdistäminen on moniulotteinen asia,

sillä siihen voivat vaikuttaa perheen perustamista edeltänyt työsuhde, kulttuurissamme vallitsevat arvot sekä yleinen ja perheen oma taloudellinen tilanne (Luoto, Kauppinen & Luotonen 2012, 5; Lammi-Taskula 2007, 103). Aiemmin vanhemmilla on ollut selkeät roolit myös työelämässä, sillä isän on odotettu käyvän töissä ja äidin hoitavan lapset sekä kodin. Nämä sukupuolittuneet normit heijastuvat edelleen vanhempien työssäkäyntiin, mutta yksilöillä on kuitenkin huomattavasti enemmän mahdollisuuksia ja valintoja tehtävänänsä työn ja perheen yhdistämiseen liittyen. (Greenhaus & Powell 2016, 1.)

Näihin valintoihin voidaan lukea esimerkiksi perhevapaiden pitämiseen ja keston liittyvät päätökset. Nykyisin on yleistä, että molemmat vanhemmat käyvät töissä, joten perheen ja työelämän yhdistämiseen liittyy myös perheen päätökset siitä, miten kodin- ja lastenhoitoon liittyvät asiat ratkaistaan (Greenhaus & Powell 2016, 2–3). Perhevapailta töihin paluu ei siis ole yksiselitteinen asia. Etenkin äidin työelämään paluuseen liittyvät perheen taloudellinen tilanne, työorganisaation käytänteet, perhevapaita edeltänyt työtilanne sekä yksilölliset seikat, kuten äidin elintavat, elämänlaatu ja lapsen hoidon järjestäminen. (Luoto ym. 2012, 5, 11.)

Kauppinen ja Raitasen (2012, 13–14) mukaan erityisesti taloudellinen tilanne on merkityksellinen tekijä äitien perhevapailta töihin paluussa. Perheen oma talous voi vaikuttaa niin, että äiti palaa aiemmin työelämään kuin olisi halunnut, mutta myös yleinen taloudellinen tilanne vaikuttaa perheen tekemiin ratkaisuihin. Esimerkiksi 2009–2010 taloudellinen taantuma vaikutti useiden miesten työtilanteeseen ja tällöin joka neljäs tutkimukseen osallistunut äiti kertoi puolison jäävän kotiin hoitovapaalle äidin palatessa töihin aiemmin suunniteltua nopeammin. (Luoto ym. 2012, 5, 11.) Yhteiskunta vaikuttaa myös etenkin äitien tekemien työtuntien määrään, sillä jos yleinen taloudellinen tilanne on heikko, niin äiti voi joutua tekemään enemmän töitä kuin mitä hän olisi toivonut. Äitien työpäivien pituuteen vaikuttaa myös tarjolla oleva varhaiskasvatus, sillä jos päivähoitoa on saatavilla, äidin on mahdollista tehdä enemmän töitä. (Salin 2014, 131.)

Hoitovapaan lopettamiseen voi liittyä ristiriitaisia tunteita, sillä äiti saattaa kaivata työelämän tarjoamia haasteita ja sosiaalista ympäristöä, mutta kokea samalla huonommuutta, jos ei ole pitkään lapsensa kanssa kotona (Lax 2006, 7). Puolison rooli työelämään paluussa onkin suuri. Äidit, joiden puoliso osallistuu aktiivisesti lapsen hoitoon ja kotitöihin tai jää vuorostaan hoitovapaalle, kokevat työelämään paluun helpompana. (Luoto ym. 2012, 5, 11.) Työhön paluuseen voi liittyä myös kulttuurissamme vallitseva ajatus siitä, että hyvään äitiyteen kuuluvat pitkät hoitovapaat. Tällöin varhaiseen töihin paluuseen voi liittyä syyllisyyttä. (Lammi-Taskula 2007, 103.) Syyllisyyden tunteita voivat aiheuttaa esimerkiksi hitaasti muovautuvat perinteiset sukupuoliroolit, sillä etenkin aiemmin on ajateltu, että lastenhoito kuuluu äideille (Juvonen 2012, 147).

Perheen ja työelämän yhdistämisessä vanhemmat voivat kokea käytännön järjestelyjen, kuten päivähoidon järjestymisen ja perhevapaiden pituuden lisäksi haastavaksi sen, että heidän odotetaan samanaikaisesti olevan sekä hyviä työntekijöitä että osallistuvia vanhempia. Pyrkiessään täyttämään molemmat roolit vanhemmat voivat kokea, etteivät koskaan ole oikeassa paikassa ja että työ tulee mukana perheen kanssa vietettävään aikaan esimerkiksi älypuhelin tai tietokoneiden kautta. (Greenhaus & Powell 2016, 2.) Syyllisyys onkin yksi yleinen vanhempien kokema tunne, kun puhutaan perheen ja työelämän yhdistämisestä sekä tähän liittyvien ratkaisujen tekemisestä (Juvonen 2012, 147; Lammi-Taskula 2007, 103).

Perhe voi vaikuttaa työelämään muutenkin kuin perhevapaiden jakamisen ja pitämisen tai ristiriitaisten roolien ja tunteiden kautta. Vuosina 2009–2013 tehtyjen mittausten mukaan vanhemmuus ja lasten lukumäärä vaikuttavat työllisyyteen. Erityisesti naisten kohdalla lasten lukumäärä vaikuttaa työllisyyteen, sillä niillä äideillä, joilla on vähintään kolme alaikäistä lasta, on jopa 20 % matalampi työllisyysaste kuin niillä äideillä, joilla on alle kolme lasta. Tämän lisäksi lapsettomilla naisilla työllisyysaste (77–78 %) on muutaman prosentin korkeampi kuin äideillä (74–76 %). Miesten kohdalla lasten lukumäärä ei vaikuta työllisyyteen, mutta isien työllisyysaste (90 %) on jopa korkeampi kuin lapsettomien saman ikäisten miesten (n. 70 %). Äitien kohdalla vaikuttavat nuorimman lapsen

ikä sekä se, jääkö hän vanhempainvapaalle työsuhteesta vai ilman työsuhdetta. (Haataja ym. 2016, 15.) Pitkät hoitovapaat voivat heikentävät vanhempien ja erityisesti äitien asemaa työmarkkinoilla (Kauppinen & Raitanen 2012, 14; Juvonen 2012, 157).

Äitien työtuntien määrää 22:ssa eri Euroopan maassa tutkinut Salin (2014, 130) jakaa äitien työajan kolmeen eri työaikamalliin: Polarisoitunut malli (kokopäivätyö tai ei töitä ollenkaan), kombinaatiomalli (kokopäivätyö tai 20–34 tuntia viikossa) ja osa-aikamalli (osa-aikatyö tai ei töitä ollenkaan). Itä- ja Etelä-Euroopan maat sekä Suomi kuuluvat polarisoituneeseen malliin, kun taas muut Pohjoismaat kuuluvat kombinaatiomalliin. Suomessa äidit siis tekevät töitä joko kokopäiväisesti tai sitten he eivät käy töissä ollenkaan. (Salin 2014, 130.) Osa-aikatoimien tekeminen voisi madaltaa kynnystä palata töihin hoitovapaan jälkeen ja näin lisätä samalla äitien työllisyyttä (Kauppinen & Raitanen 2012, 14; Juvonen 2012, 157). Esimerkiksi Ruotsissa äitien tekemällä osa-aikatyöllä on nähty olevan merkittävä rooli naisten työllisyyden ja tasa-arvon parantamisessa työmarkkinoilla (Anxo 2010, 105).

4.2 Lapsiperheiden etuudet Suomessa

Suomessa lapsiperheitä tuetaan jo ennen lapsen syntymää. Odottava äiti on oikeutettu ilmaisiin neuvolapalveluihin heti raskauden alusta asti. Neuvolassa seurataan sikiön ja äidin vointia sekä annetaan tietoa raskaudesta, synnytyksestä ja lapsen hoitamisesta. Tämän lisäksi lapsiperheet ovat oikeutettuja taloudelliseen tukeen. Lapsiperheiden etuuksista vastaa kansaneläkelaitos eli KELA. KELA tarjoaa äitiysavustuksen eli äitiyspakkauksen tai rahallisen avustuksen jo raskausaikana. Odottava äiti voi jäädä äitiyslomalle joko 30 tai 50 arkipäivää ennen lapsen laskettua syntymäaikaa, tällöin äidille maksetaan äitiysrahaa, joka määräytyy äidin tulojen perusteella. Toinen huoltaja saa pitää isyysvapaata yhteensä noin yhdeksän viikkoa, joista kolme viikkoa hän voi olla samanaikaisesti äidin kanssa kotona. Myös isyysvapaasta maksetaan tulosidonnaista isyysra-

haa. (Kansaneläkelaitos 2016, 2-5.) Perhevapaiden tarkoitus on taata vanhemmille mahdollisuus jäädä kotiin hoitamaan pientä lasta sekä palata samaan tai samankaltaiseen työhön perhevapaan jälkeen. Etuudet ovat kuitenkin tarkoitettu kaikille siitä huolimatta, jäävätkö vanhemmat perhevapaille työsuhteesta, opiskeluista vai työttömyysjaksolta. (Haataja 2016, 36.)

Äitiysraha-kausi päättyy lapsen ollessa noin kolme kuukautta. Tämän jälkeen lapsen kanssa kotiin jäävä vanhempi saa tulosidonnaista vanhempainrahaa. Mikäli lapsella on kaksi huoltajaa, kumpi tahansa heistä voi jäädä vanhempainvapaalle. Vanhempainvapaan jälkeen toinen vanhemmista voi halutessaan jäädä hoitovapaalle. Tällöin perheelle maksetaan kotihoidontukea, jota maksetaan, kunnes lapsi on 3-vuotias. Perheen on mahdollista saada myös hoitolisää, jonka tarve katsotaan perheen tulojen mukaan. Kunnasta riippuen perhe voi saada myös kuntalisää kotihoidontuen lisäksi. (Kansaneläkelaitos 2016, 3-8.) Perheille kuuluviin etuuksiin lasketaan myös oikeus jäädä hoitamaan sairasta lasta kotiin. Tämän oikeuden toteutuminen vaihtelee kuitenkin työehtosopimuksen ja ajanjakson pituuden perusteella. (Haataja 2016, 36.) Jokaisesta lapsesta maksetaan myös lapsilisää, joka on samansuuruinen tuloista riippumatta. Poikkeuksena ovat yksinhuoltajat, jotka saavat lapsilisän korotettuna. Lapsilisän määrä nousee lapsiluvun kasvaessa, ensimmäisestä lapsesta maksetaan pienempi summa kuin seuraavista lapsista. (Kansaneläkelaitos 2016, 3-8.)

2000-luvulla vanhempainvapaiden tasaisempi jakaminen sekä sukupuolten välinen tasa-arvo työn ja perheen yhdistämisessä on ollut mukana useissa hallitusohjelmissa (Haataja ym. 2016, 10). Esimerkiksi lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma eli LAPE-hanke on yksi nykyisen hallituksen kärkihankkeista. Hankkeen tavoitteena on lisätä palveluita ja parantaa lapsiperheiden hyvinvointia sekä helpottaa vanhempien työn ja perheen yhdistämistä. (Valtioneuvosto 2017.)

Tästä huolimatta äidit ovat yhä pääsääntöisesti niitä, jotka jäävät hoitamaan lasta kotiin. Vuonna 2013 tehdyn selvityksen mukaan 85,1 % isistä käytti isyysvapaata, mutta vain 42,3 % piti isäkuukauden, joka on mahdollista pitää äi-

din palatessa töihin tai opiskelemaan. Hoitovapaalle jäävä vanhempi taas oli selvityksen mukaan lähes aina äiti, sillä 84,4 % vastaajista vastasi, ettei isä ole ollut tai aio jäädä hoitovapaalle. Vastaajista noin 8 % kertoi, että isä oli jo ollut hoitovapaalla, on parhaillaan hoitovapaalla tai aikoo jäädä hoitovapaalle. (Juutilainen, Saarikallio-Torp & Haataja 2016, 21–23.) Ruotsissa on jo vuodesta 1974 kannustettu vanhempia jakamaan perhevapaat molempien vanhempien kesken ja vuonna 2002 rajattiin niin, että toisella vanhemmalla on oikeus pitää vähintään 60 päivää vanhempainvapaata (Anxo 2010, 106).

Yleensä perheessä oletetaan olevan kaksi vanhempaa, joten myös lapsiperheiden etuudet pyritään jakamaan tasan molemmille vanhemmille tasa-arvon lisäämiseksi. Vuonna 2013 hallitus ehdotti hoitovapaiden jakamista tasan molempien vanhempien kesken. Tämä tarkoittaisi sitä, että entisen mallin sijaan hoitovapaa jaettaisiin puoliksi vanhemmille ja toinen vanhempi ei saisi pitää toisen vanhemman osuutta vapaasta. Tämä ehdotus ei kuitenkaan saanut kannatusta vanhemmilta vuonna 2013, sillä vain 11% äideistä ja 14% isistä oli ehdotuksen kannalla. (Salmi & Närvi 2014, 413–416.)

4.3 Päivähoito

Perhevapaiden jälkeen lapsi tavallisimmin siirtyy päivähoitoon (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 19). Päivähoito on varhaiskasvatusta ja sen tarkoituksena on mahdollistaa vanhempien työssäkäynti tai opiskelu sekä tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, hyvinvointia ja oppimista. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatustain (19.1.1973/36) mukaan pedagogista kokonaisuutta, joka muodostuu lapsen tavoitteellisesta ja suunnitelmallisesta opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta (1 § (8.5.2015/580)). Suomessa varhaiskasvatusta säätelee varhaiskasvatustain ja Opetushallitus, jonka alaisuuteen varhaiskasvatus kuuluu (9 § (8.5.2015/580)). Yhteiskunnan tukemia vaihtoehtoja päivähoidolle ovat kunnallinen päiväkotit, perhepäivähoito, kerhot ja avoin päiväkotit. Näiden lisäksi perheellä on mahdollisuus hakea yksityisen hoidon tukea yksityistä päiväkotia tai hoitajaa varten. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 19.)

Kunnan tulee järjestää jokaiselle alle kouluikäiselle lapselle päivähoitopaikka vanhempien työtilanteesta tai varallisuudesta riippumatta. Vuonna 2013 noin puolet Suomen alle kouluikäisistä lapsista oli kunnan järjestämässä päivähoidossa. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2013, 21, 24.) Oikeus varhaiskasvatukseen kuuluu ensisijaisesti lapselle, mutta siitä huolimatta päivähoito nähdään usein edelleen vanhempien työssäkäynnin tai opiskelun mahdollistajana (Salmi & Närvi 2014, 415). Varhaiskasvatustilain (19.1.1973/36) mukaan varhaiskasvatuksen tarkoitus on kuitenkin vanhempien työssäkäynnin lisäksi tukea kaikkien lasten kehitystä, erilaisten taitojen oppimista sekä edistää koulutuksellista ja sukupuolten välistä tasa-arvoa (2 a § (8.5.2015/580)).

Päivähoidon on tarkoitus tukea jokaista perhettä ja sen takaa subjektiivinen päivähoito-oikeus. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden tarkoitus on taata kaikkien lasten oikeus varhaiskasvatukseen ennen perusopetuksen alkamista. (Salmi & Närvi 2014, 414.) Subjektiivista päivähoito-oikeutta on rajattu useissa kunnissa elokuussa 2016 eduskunnan joulukuussa 2015 tehdyn päätöksen mukaisesti. Rajaamisella tarkoitetaan sitä, että lapsi, jonka toinen tai molemmat vanhemmat ovat kotona, saa olla päivähoidossa enintään 20 tuntia viikossa entisen kokopäiväisen hoidon sijaan. Lain (11 a § (29.1.2016/108) mukaan kunnan on kuitenkin järjestettävä kokopäiväistä varhaiskasvatusta, mikäli se on tarpeen lapsen kehityksen, tuen tarpeen, perheen olosuhteiden tai se on muuten lapsen edun mukaista. Vuonna 2013 pienten lasten vanhemmista suurin osa, eli äideistä 73 % ja isistä 81 % oli sitä mieltä, että kaikilla lapsilla tulee olla yhtäläinen oikeus varhaiskasvatukseen, eli he vastustivat subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista (Salmi & Närvi 2014, 416). Erilaiset perhepoliittiset päätökset, kuten subjektiivinen päivähoito-oikeus raamittavat myös nuorten aikuisten odotuksia ja toiveita perheen perustamiseen liittyen.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tutkia 18-25-vuotiaiden nuorten aikuisten toiveita ja odotuksia perhe-elämään liittyen. Aihe on erittäin ajankohtainen ja se on herättänyt huolta tutkijoissa esimerkiksi syntyvyyden laskun sekä ensisynnyttäjien jatkuvasti nousevan iän vuoksi.

Tutkimuksen pääkysymyksenä oli selvittää, millaisia odotuksia ja toiveita 18-25-vuotiailla on perheen perustamiseen liittyen. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, toivovatko nuoret aikuiset perustavansa perheen, millaiset asiat vaikuttavat näihin toiveisiin sekä milloin he kokevat sen olevan ajankohtaista. Jaoimme päätutkimuskysymyksen kolmeen tarkentavaan alatutkimuskysymykseen:

1. Millaisia odotuksia ja toiveita 18-25-vuotiailla on perhe-elämän, työn ja opiskelun yhdistämiseen liittyen?
2. Eroavatko 18-25-vuotiaiden naisten ja miesten odotukset toisistaan?
3. Onko koulutustaustalla merkitystä 18-25-vuotiaiden odotuksiin ja toiveisiin perhe-elämään liittyen?

Alatutkimuskysymysten tarkoituksena oli tarkentaa nuorten aikuisten odotuksia perhe-elämän ja mahdollisen työn tai opiskelun yhdistämisestä. Tutkimme sitä, eroavatko toiveet ja odotukset toisistaan sukupuolen tai koulutusasteen perusteella. Lisäksi pyrimme selvittämään, olivatko esimerkiksi korkeakoulutetun 18-25-vuotiaan toiveet ja odotukset perhe-elämästä erilaisia, kuin saman ikäisen toisen asteen koulutuksen saaneen nuoren aikuisen. Kaiken kaikkiaan tämän tutkimuksen pyrkimys oli selvittää syitä siihen, miksi perheen perustamista lykätään yhä myöhemmäksi.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää nuorten aikuisten subjektiivisia kokemuksia, odotuksia ja toiveita perhe-elämään liittyen. Tämän vuoksi valitsimme laadullisen tutkimusmenetelmän. Eri laadullisen tutkimuksen keinoin, kuten haastattelun tai havainnoinnin avulla on mahdollista tarkastella ja ymmärtää yksityiskohtaisesti tutkittavien kokemuksia ja asenteita. (Patton 2015, 3–7; Jamshed 2014, 87.)

6.1 Tutkimuksen lähestymistapa

Valitsimme tutkimukseen fenomenografisen lähestymistavan, jota käytetään paljon kasvatustieteellisissä tutkimuksissa (Huusko & Paloniemi 2006, 162). Nii-
kon (2003, 7) mukaan fenomenografisella tutkimuksella on ollut suuri merkitys kasvatustieteelliselle tutkimukselle. On osittain fenomenografian ansioita, että tutkimus on siirtynyt käyttäytymisen ja opetuksen tutkimisesta ajattelun ja oppimisen tutkimiseen. Fenomenografinen lähestymistapa ei ole ainoastaan analyysitai tutkimusmenetelmä, vaan se toimii koko tutkimusprosessia ohjaavana tutkimussuuntauksena. (Huusko & Paloniemi 2006, 162–163.)

Ference Martonin 1970-luvulla kehittämässä fenomenografisessa tutkimussuuntauksessa tarkastellaan ihmisten erilaisia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä (Järvinen & Järvinen 2000, 86). Martonin (1988, 144) mukaan fenomenografiassa on kyse ihmisten omista kokemuksista siitä, millaisia käsityksiä ihmiset muodostavat erilaisista ilmiöistä ympärillämme ja kuinka ilmiöt ymmärretään. Tavoitteena on tarkastella, kuvailla, analysoida ja erityisesti ymmärtää erilaisia ilmiöitä ja niiden keskinäisiä suhteita. Fenomenografisen tutkimuksen ei siis ole tarkoitus tutkia ilmiötä itseään vaan henkilöiden käsityksiä ilmiöstä. (Järvinen & Järvinen 2000, 86; Koskinen 2011, 268.)

Fenomenografinen tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ja kuvata tietyssä joukossa tapahtuvaa käsitteiden eroavaisuutta eli variaatioita (Järvinen & Karttunen 2006, 116). Viime vuosikymmeninä fenomenografinen tutkimus onkin

saanut rinnalleen variaatioteoreettisen näkökulman (Rovio-Johansson & Ingerman 2016, 257). Variaatioteorian keskeinen ajatus on, että yksilöllä on jonkinlainen kokemus tai käsitys ilmiöstä ja nämä vaihtelevat yksilöstä riippuen (Lam 2012, 2). Tämän vuoksi fenomenografinen lähestymistapa sopii hyvin henkilöiden erilaisten käsitysten, odotusten ja toiveiden tutkimiseen. Käsitteellä fenomenografiassa tarkoitetaan sitä tapaa, kuinka ihminen kokee jonkin tietynlaisen ulottuvuuden (Niikko 2003, 26). Meidän tutkimuksessamme tämä ulottuvuus on perhe-elämä, johon liittyviä odotuksia ja toiveita tutkimme nuorilla aikuisilla.

Perimmäisenä ajatuksena tutkimukselle voidaan ajatella olevan pyrkimys löytää ajattelutapojen erilaisuudet fenomenografian avulla (Huusko & Paloniemi 2006, 163–164). Erilaisten ajattelutapojen tutkiminen sopii hyvin tavoitteesemme tutkia odotuksiin ja toiveisiin liittyviä eroavaisuuksia. Kuten monessa muussa metodisessa lähestymistavassa, fenomenografia ei usko kahden erillisen maailman olemassaoloon. On vain yksi yhteinen maailma, joka sisältää sekä todellisen että koetun maailman. (Huusko & Paloniemi 2006, 163–164.) Eli käsitteitä tutkimalla on myös mahdollista saada tietoa tästä maailmasta.

Fenomenografinen tutkimus on kuvailevaa tutkimusta, jossa pyrkimyksenä on raportoida uutta tietoa tutkittavien käsitysten pohjalta (Koskinen 2011, 68). Tutkimuksen tavoitteena ei niinkään ole yksilötasoisien kuvausten luominen, vaan tarkoituksena on selvittää tietyssä ryhmässä ilmenevien käsitysten eroavaisuuksia. Tavoitteena on löytää systematisoituja ja sosiaalisesti merkittäviä ajattelutapoja, joista on mahdollista muodostaa yleisiä olettamuksia. (Huusko & Paloniemi 2006, 165.) Tutkimuksessamme onkin tavoitteena tarkastella eri ryhmissä ilmeneviä odotuksia ja niiden mahdollisia eroavaisuuksia. Tutkimuksessamme tarkastelemme eroja sukupuoliryhmittäin (naiset ja miehet) ja koulustaustan perusteella (korkeakoulutus ja toisen asteen koulutus).

6.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistui 20 lapsetonta 18-25-vuotiasta nuorta aikuista, 10 naista sekä 10 miestä. Naisista viisi oli joko pian valmistuvia korkeakouluopiskelijoita

tai viime vuosina korkeakoulusta valmistuneita. Loput viisi oli joko lukion juuri päättäviä tai ammattikoulutuksen saaneita. Miesten jakauma oli samankaltainen, sillä heistä puolet olivat korkeakoulutettuja ja puolet joko ammattikoulutettuja tai lukion käyneitä.

Haastateltavat löysimme tuttavien kautta sekä tiedustelemalla muutaman eri yrityksen työntekijöiltä halukkuutta osallistua pro gradu -tutkielmaan. Haastateltavia etsiessämme olemme käyttäneet harkinnanvaraista otantaa, jolla tarkoitetaan, että haastateltavat on valittu tarkoituksenmukaisesti vastaamaan kyseiseen aiheeseen (Puusa 2011, 76). Usein harkinnanvaraisen otannan perusteena on se, että haastateltavat tietävät jotain tutkittavasta aiheesta tai edustavat jotakin ryhmää, joka sopii tutkimuksen tarkoitukseen (Etikan, Musa & Alkassim, 2). Omassa tutkimuksessamme harkinnanvaraisuus näkyi tietyn ikäryhmän (18–25-vuotiaat), tietyn sukupuolen ja koulutustason edustajien pyytämisenä haastateltaviksi. Myös ehto lapsettomuudesta rajaa osan 18–25-vuotiaista pois.

Haastateltavista yhdeksän eli lähes puolet olivat 25-vuotiaita ja neljä olivat 18-vuotiaita. Loput seitsemän sijoittuivat melko tasaisesti näiden 18 ja 25 ikävuo-
den väliin. Tutkittavista kaikilla oli työkokemusta ja heistä noin puolet olivat työelämässä. Haastateltavista yhdeksän oli parisuhteessa ja näistä yhdeksästä neljä oli naisia ja loput miehiä. Parisuhdetilanne ei ollut yhteydessä koulutustasoon.

6.3 Aineiston keruu

Fenomenografisessa tutkimuksessa aineiston tulee olla muokattu kirjalliseen muotoon. Usein käytetään esimerkiksi erilaisia haastatteluja ja kirjoitelmia, mutta myös piirroksia ja havainnointia tai näiden erilaisia yhdistelmiä. (Huusko & Paloniemi 2006, 163–164.) Valitsimme tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi puolistrukturoidun- eli temahaastattelun (Jamshed 2014, 87). Haastattelu on yksi yleisimmistä laadullisessa tutkimuksessa käytetyistä aineistonkeruu-

muodoista havainnoinnin ja dokumentoinnin lisäksi (Patton 2015, 14). Haastattelu on keskustelun tapaan vuorovaikutustilanne, jossa molemmat sen osapuolet vaikuttavat toisiinsa ja sitä voidaan ajatella keskusteluna, jolla on etukäteen asetettu tavoite (Puusa 2011, 73).

Käytimme haastatteluissa Outi Alakärpän valmisteilla olevaa kasvatustieteen väitöskirjaa varten tekemää haastattelurunkoa, johon kuului kysymysten lisäksi sosiogrammin piirtäminen. Sosiogrammilla tarkoitetaan sosiaalisten verkostojen visuaalista esittämistä kuvion muodossa. Käytännössä sosiogrammilla voidaan kuvata erilaisten verkostojen lisäksi verkoston toimijoiden välisiä yhteyksiä. (de Nooy, Mrvar & Batagelj 2005, 4.) Omassa tutkimuksessamme emme hyödyntäneet sosiogrammia aineistoa analysoidessa, sillä se keskittyi enemmän koulutushistorian sekä siihen vaikuttaneiden henkilöiden tarkasteluun.

Puolistrukturoidussa haastattelussa osa kysymyksistä on ennalta päätettyjä ja ne käydään läpi kaikkien haastateltavien kanssa (Puusa 2011, 81). Kysymysten järjestystä voi kuitenkin vaihtaa ja vastaajat voivat vastata jokaiseen kysymyksen omin sanoin eli vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin (Hirsjärvi & Hurme 2014, 47). Haastattelun etuna on, että sen avulla voidaan saada muita aineistonkeruumenetelmiä paremmin uusia näkökulmia aiheeseen. Tutkijalla on myös mahdollisuus tarkentaa kysymyksiä tai esittää lisäkysymyksiä haastattelun aikana, toisin kuin esimerkiksi lomakekyselyiden kohdalla. (Järvinen & Järvinen 2000, 154; Puusa 2011, 76.) Kysymyksenasettelun tulee olla mahdollisimman vähän ohjaava sekä niin avoin, että erilaiset käsitykset on mahdollista havaita aineistosta. (Huusko & Paloniemi 2006, 163–164.) Nauhoitimme kaikki tekemämme haastattelut haastatteluiden aikana. Tämän jälkeen litteroimme eli kirjoitimme puhemuotoisen aineiston puhtaaksi. Kun aineisto oli kirjallisessa muodossa, pystyimme aloittamaan fenomenografisen analysoinnin.

Aineisto kerättiin viidellä eri paikkakunnalla vuoden 2017 touko- ja kesäkuun aikana. Kahdeksan haastattelua toteutettiin haastateltavien kotona, mutta suurin osa eli kaksitoista toteutettiin kahviloissa tai muussa julkisessa paikassa. Yhden haastattelun kesto oli noin 45 minuuttia. Osassa haastatteluista olimme

molemmat mukana ja osan haastatteluista teimme erikseen. Ensimmäiset haastattelut teimme yhdessä, jotta pystyimme olemaan varmoja siitä, että haastattelutilanteet ovat mahdollisimman samanlaisia jokaisella haastattelukerralla. Jokaisen haastattelun alussa pyysimme haastateltavaa lukemaan saatekirjeen ja allekirjoittamaan suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Tämän lisäksi kerroimme jokaiselle suullisesti tutkimuksen tarkoituksesta sekä haastattelun kuluista.

6.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksessamme fenomenografinen lähestymistapa on teoriasidonnainen eli abduktiivinen. Teoria ei toimi luokittelurunkona vaan aineisto toimii tulkintojen sekä kategorisoinnin pohjana. Jotta kategorisointi olisi mahdollista ja relevanttia, tulee käydä vuoropuhelua aineiston sekä aiempien tukevien tai vastakkaisten tutkimusten kanssa. Vaikka varsinainen teorianmuodostaminen tapahtuu aineistosta käsin sekä tutkimusprosessin aikana, ei fenomenografista tutkimusta ole kuitenkaan mahdollista tehdä ilman teoreettista perehtyneisyyttä aiempaan tutkimukseen. (Huusko & Paloniemi 2006, 166.)

Usein fenomenografisessa tutkimuksessa on hankala erottaa toisistaan eri vaiheet, sillä esimerkiksi aineistonkeruun aikana voi tapahtua analysointia, joka saattaa vaikuttaa myöhempään aineistonkeruuseen. Tutkija myös käsittelee ja analysoi aineistoa uudestaan ja uudestaan aina tutkimuksen valmistumiseen saakka. (Niikko 2003, 32; Marton & Booth 1997, 129.) Ennen tutkimuksen aloittamista perehdyimme aiempiin tutkimuksiin aiheeseen liittyen. Kävimme myös useita keskusteluita aiheeseen liittyvien sanomalehtijulkaisujen sekä tutkimusten pohjalta.

Haastatteluiden aikana sekä niiden jälkeen alkoi vilkas analysointiprosessi. Jokaisen haastattelun jälkeen refleктоimme haastattelun kulun toisillemme, erityisesti, mikäli olimme haastattelutilanteessa yksin. Tämän jälkeen keskustelimme haastattelusta, erityisesti tutkimuksellemme merkityksellisistä vastauk-

sista ja pohdinnoista. Keskustellessamme ja pohtiessamme aineistoa oli analyysiprosessi jo käynnistynyt. Haastattelu- ja analyysiprosessin tueksi tutustuimme uusiin mediassa esiteltyihin tilastoihin esimerkiksi syntyvyyden laskusta ja perheen perustamisen siirtämisestä, jolloin saimme tutkimukseemme myös uusia näkökulmia.

Martonin ja Boothin (1997, 32) mukaan fenomenografiselle analyysille ei ole olemassa mitään valmista menettelytapaa. Usein analyysi jaetaan kuitenkin neljään vaiheeseen (ks. Niikko 2003, Marton & Booth 1997). Etenimme omassa tutkimuksessamme näiden vaiheiden mukaan soveltaen niitä tutkimuksellemme sopiviksi. Ensimmäinen analyysin vaihe keskittyy aineiston läpi lukemiseen. Tutkijan tulee tutustua aineistoon huolella ja keskittyä nimenomaan siihen ilmiöön, josta halutaan lisätietoa. Aineistosta on tarkoitus etsiä merkityksellistä tietoa sekä ilmauksia juuri tutkittavan ilmiön kannalta eikä esimerkiksi informantteihin keskitytä tässä analyysin vaiheessa lainkaan. (Niikko 2003, 33; Marton & Booth 1997, 133.) Tämä analyysin vaihe ilmeni tutkimuksessamme aineistoon tutustumisella ensin pintapuolisesti ja sen jälkeen tarkemmin. Luimme aineiston useampaan kertaan läpi ja keskustelimme sieltä erottuvista merkityksellisistä huomioista. Vertailimme mielestämme tutkimuksellemme relevantteja asioita ja ryhmittelimme vastauksia alustavasti teemojen mukaan tutkimusongelmien alle.

Analyysin toinen vaihe keskittyy ryhmien ja teemojen muodostamiseen. Tutkittavan ilmiön kannalta merkitykselliset ilmaukset etsitään, jonka jälkeen ne ryhmitellään ja lajitellaan erilaisiksi teemoiksi eli merkitysyksiköiksi. (Niikko 2003, 34.) Aineistoon tutustumisen jälkeen etsimme aineistosta tutkimuksellemme merkittäviä käsityksiä, toiveita ja odotuksia, joita haastateltavat nostivat esiin. Keräsimme aineistosta haastateltavien esille tuomia käsityksiä tutkittavasta aiheesta ja kirjasimme niitä paperille. Tämän jälkeen kävimme ylös kirjatut käsitykset läpi ja värikoodasimme samaan asiaan liittyvät käsitykset samalla värillä. Tässä analyysivaiheessa keskeistä on erilaisten käsitysten tunnistaminen ja niiden kuvaaminen (Koskinen 2011, 270). Käsitysten tunnistamisen jälkeen

aloimme muodostaa näitä merkitysyksiköitä yhdistelemällä erilaisia värikoodattuja kategorioita niiden sisällön samankaltaisuuksien sekä eroavaisuuksien pohjalta.

Kolmannessa vaiheessa määritetään kategorioita (taulukko 1) sekä niiden rajoja vertaillaan edellisessä vaiheessa löydettyjä merkitysyksiköitä koko aineistosta havaittuihin merkityksiin (Niikko 2003, 36). Vertailun perusteella merkitysyksiköt jaotellaan kategorioihin niistä löytyvien yhtäläisyyksien perusteella ja kategoriat taas erotellaan toisistaan niistä havaittujen eroavaisuuksien perusteella (Marton 1988, 155).

Taulukko 1. Alakategoriat tutkimuskysymyksittäin

1. Odotukset ja toiveet perhe-elämään ja perheen perustamiseen liittyen	2. Odotukset ja toiveet perhe-elämän, työn ja opiskelun yhdistämisestä	3. Sukupuolen ja koulustaustan merkitys odotuksiin ja toiveisiin
Tällä hetkellä ei ajankohtaista	Vaikuttamismahdollisuudet työn rakenteeseen	Yhteiskunnan luomat odotukset ja normit
Vanhemmuuden jakaminen	Työelämään siirtyminen ennen perheen perustamista	Vanhemmuudelle annetut merkitykset
Toiveet perherakenteelle	Mahdolliset haasteet perhe-elämän, työn ja opiskelun yhdistämiselle	Odotukset hoitovapaan ja kaantumisesta
Omien vanhempien toimintamallit		Odotusten ja toiveiden realistisuus
Perhe-elämään liittyvät pelkotilat		

Tutkimuksemme alakategoriat muodostuivat merkitysyksiköiden samankaltaisuuksista ja eroavaisuuksista. Aineistosta tuli esille yhteensä 12 erilaista alakategoriaa, joita olivat esimerkiksi *tällä hetkellä ei ajankohtaista*, *vaikuttamismahdollisuudet työn rakenteeseen* ja *yhteiskunnan luomat odotukset ja normit*. Nämä alakategoriat jaottelimme tutkimuskysymysten alle.

Neljännessä analyysin vaiheessa kategorioita yhdistellään kattavammiksi kuvauskategorioiksi. Ne ovat ylemmän tason kategorioita, jotka sisältävät aineistosta ilmi nousseita ominaispiirteitä eri kokemuksille ja käsityksille. (Niikko 2003, 33-36.) Tutkimuskysymysten pohjalta jaotellut alakategoriat yhdistelimme

vielä kattavammiksi kuvauskategorioiksi. Kuvauskategorioita muodostui kolme erilaista, jotka nimesimme ajaksi, sisällöksi ja tunteeksi. Näiden kuvauskategorioiden alle ryhmittelimme alakategorioita, jotka muodostuivat haastateltavien erilaisista ajattelutavoista sekä merkityksistä.

Fenomenografisessa tutkimuksessa tuloksia kuvaillessa voidaan muodostaa joko kuvauskategoriajärjestelmä tai tulosavaruus (Niikko 2003, 37-38). Kuvauskategoriajärjestelmässä on mahdollisuus käyttää kolmea erilaista kategorisointia: horisontaalista, vertikaalista tai hierarkista kategorisointia. Horisontaalisessa tavassa kategorioiden ajatellaan olevan keskenään tasavertaisia ja erot kategorioiden välillä ovat sisällöllisiä. Vertikaalisessa tavassa kategoriat järjestetään etenevässä järjestyksessä ylhäältä alaspäin, esimerkiksi yleisyyden perusteella. Hierarkisessa tavassa kategoriat ovat eritasoisia esimerkiksi niiden laajuutta tai teoreettisuutta tarkasteltaessa. (Huusko & Paloniemi 2006, 169.)

Tulosavaruus taas on usein diagramminen esitys käsitysten välisistä loogisista suhteista. Suhteet on usein esitetty kuvauksina tai kaavioina. (Niikko 2003, 39.) Omassa tutkimuksessamme käytimme horisontaalista kuvauskategorisointia. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että alaluokat muodostettiin vastauksista saatujen sisällöllisten erojen perusteella. Alaluokkia ei ole mahdollista asettaa paremmuusjärjestykseen, vaan ne kuvaavat vastauksista saatuja käsityksiä tasavertaisesti eroten ainoastaan sisällöllisesti toisistaan. Niikon (2003, 39) mukaan fenomenografisessa tutkimuksessa tulee kuitenkin muistaa kuvata tulokset arkikielellä, jotta käsitykset ja kokemukset pysyvät mahdollisimman selkeinä ja merkityksellisinä.

6.5 Eettiset ratkaisut

Tutkimusta tehdessä tulee huomioida useita eettisiä kysymyksiä. Kaikki tähän osallistuneet tutkittavat allekirjoittivat ennen tutkimuksen alkua lomakkeet suostumusta varten. Ennen lomakkeen allekirjoittamista tutkittaville kerrottiin tutkimuksen kulku mahdollisimman tarkasti. Tarvittaessa heidän oli myös mahdollista kysyä lisätietoa tai vastauksia mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Osa

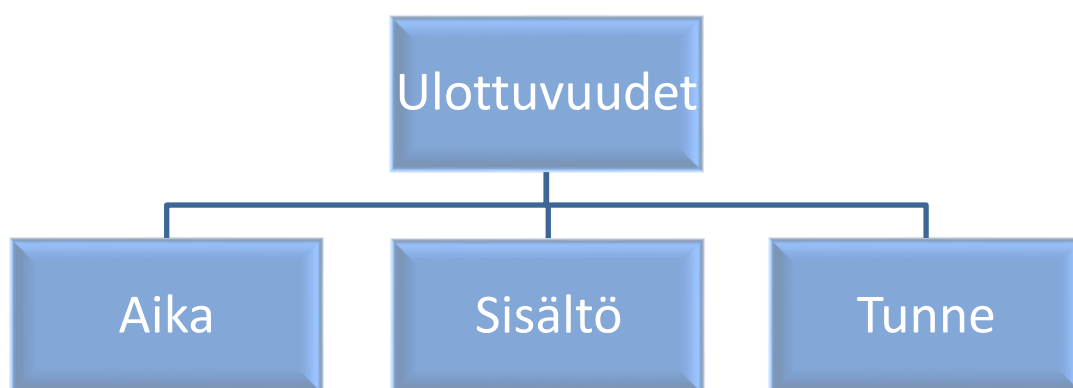
tutkimukseen osallistuneista naisista antoi suostumuksensa myös myöhemmin toteutettavaan väitöskirjatutkimukseen, johon heidän haastatteluitaan tullaan hyödyntämään. Tutkimukseen osallistuneille korostettiin tutkimuksen vapaaehtoisuutta sekä mahdollisuutta keskeyttää tutkimus missä tahansa tutkimuksen vaiheessa.

Tutkimuksen aiheeseen liittyen pohdimme sitä, voivatko perhe-elämään liittyvät toiveet ja odotukset olla aiheeltaan liian arkoja joillekin haastateltavista. Vaikka tahaton lapsettomuus 18–25-vuotiailla on melko harvinaista (vuonna 2015 alle 29-vuotiaita hedelmöityshoidoissa olevia oli 15% kaikista hoidettavista (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2017, 5)), niin lasta toivovia on myös tässä ikäryhmässä. Toisaalta jokainen haastateltava tiesi tutkimuksemme aiheen jo ennen haastatteluun lupautumista, joten uskomme, että ne joiden olisi ollut vaikea puhua aiheesta olisivat rajautuneet pois tutkimuksesta jo ennen haastattelutilannetta. Näiden henkilöiden rajautuminen pois tosin tarkoittaisi sitä, että tutkimuksemme osallistuneille aihe on tarpeeksi etäinen ja neutraali, eikä perheen perustaminen ole juuri näille henkilöille ajankohtaista.

Ennen haastattelua vastaajille korostettiin mahdollisuutta olla vastaamatta kaikkiin kysymyksiin. Jos jokin kysymys tuntui liian tungettelevalta tai henkilökohtaiselta, siirryimme suoraan seuraavaan kysymykseen. Tutkittavien anonymiteetti suojattiin läpi tutkimusprosessin. Tutkittavat olivat tietoisia, että haastattelut nauhoitettiin. Nauhoitteet poistettiin nauhurista heti aineiston litteroinnin jälkeen. Aineistot säilytettiin asiaan kuuluvalla tavalla ja niistä poistettiin kaikki tunnistetiedot, jotka saattaisivat johtaa henkilön tunnistamiseen (esim. nimi, työpaikka). Pieni osa tutkittavista oli ennakkoon tuttuja tutkijoille, mutta itse haastattelutilanteessa pyrittiin olemaan mahdollisimman objektiivisia.

7 TULOKSET

Tutkimme nuorten aikuisten odotuksia ja toiveita perhe-elämään liittyen. Valitsemassamme fenomenografisessa tutkimusotteessa tutkittavien henkilöiden odotuksista ja toiveista luodaan kuvauskategorioita, joiden alle samankaltaiset vastaukset muodostavat alakategorioita. Aineistosta ilmeni kolme erilaista kuvauskategoriaa, joita nimitämme tässä tutkimuksissa ulottuvuuksiksi, jotka kuvaavat perheen perustamista koskevia odotuskäsityksiä. Alakategoriat muodostuivat haastateltavien odotuksista ja toiveista liittyen tutkimuskysymyksiin.

Kuvio 1. Perheen perustamista koskevat odotuskäsitysten ulottuvuudet

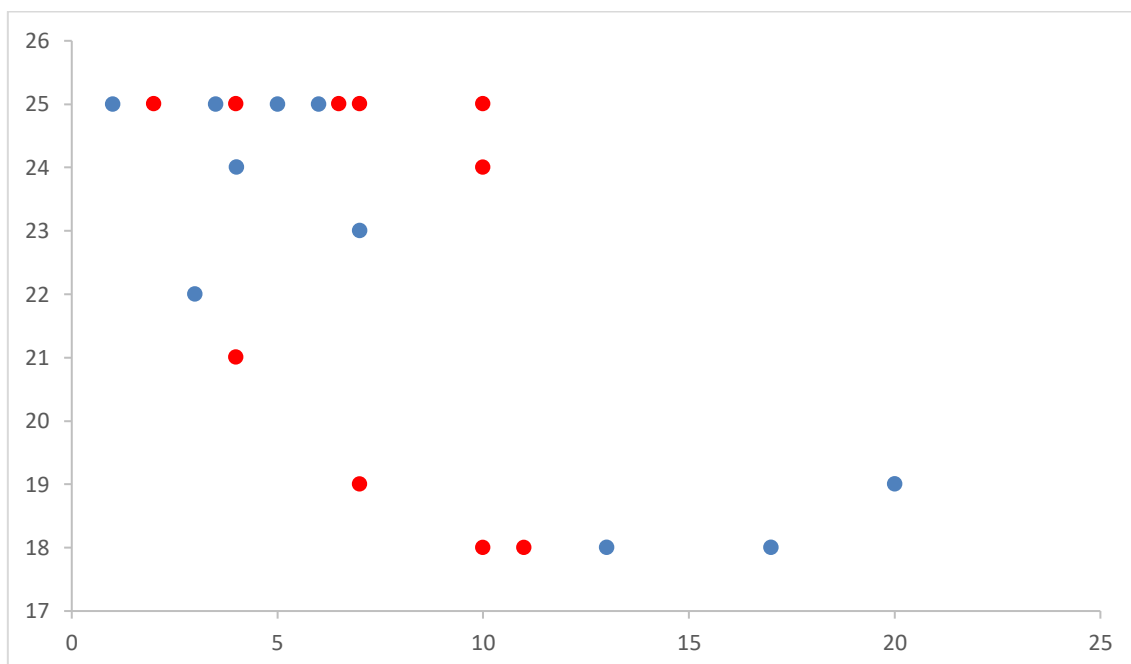
Aineistosta muodostui kolme ulottuvuutta (kuvio 1): aika, sisältö ja tunne. Nämä ulottuvuudet sisältävät erilaisia merkityksiä, joita haastateltavat antoivat perheen perustamiselle. Ulottuvuutena aika sisälsi esimerkiksi ajatukset, toiveet ja odotukset siitä, minkä ajan sisään haastateltavat ajattelevat perustavansa perheen. Sisältö-ulottuvuuteen sijoitimme erilaiset perheeseen liittyvät sisällölliset toiveet ja odotukset, kuten toiveet perherakenteelle sekä erilaiset vanhemmuuden toimintamallit. Tunne-ulottuvuus taas muodostui erilaisista toiveista ja peiloista, joita haastateltavat liittivät perheen perustamiseen. Sukupuolen ja koulutustason vaikutuksista odotuksiin ja toiveisiin emme tehneet omia ulottuvuuksia, vaan ne ovat osa kutakin ulottuvuutta.

7.1 Perheen perustamista koskevien odotusten ajallinen ulottuvuus

Aika-ulottuvuus ilmeni vastauksissa useaan kertaan ja ajan roolia korostettiin vastauksissa paljon. Ajan merkitys tuli esille erityisesti ajankohtana, jolloin perhe haluttiin perustaa. Alakategorioista tähän ulottuvuuteen sijoittuivat *Tällä hetkellä ei ajankohtaista* ja *Työelämään siirtyminen ennen perheen perustamista*.

7.1.1 Ajankohta

Alakategoria *Tällä hetkellä ei ajankohtaista* ilmeni kaikkien haastateltavien halukkuudessa perustaa perhe, mutta sen ei kuitenkaan nähty olevan juuri tällä hetkellä ajankohtaista. Ajankohta vaihteli muutamasta vuodesta kahteenkymmeneen vuoteen (Kuvio 2). Tutkittavat näkivät itsensä vanhempina, mutta eivät aivan vielä. Kuviossa 2 y-akseli kuvaa vastaajien ikää ja x-akseli puolestaan aikaa, jonka kuluessa vastaaja suunnittelee perustavansa perheen. Punaisilla pisteillä kuvataan naisvastaajia ja sinisillä pisteillä miesvastaajia.

Kuvio 2. Iän ja sukupuolen merkitys perheen perustamisen ajankohdalle

Vastaajan sukupuolen ja iän merkitys mahdollisen perheen perustamisen ajankohtaan tulevaisuudessa on suuri (Kuvio 2). Suurin osa vastaajista halusi perustaa perheen viiden–kymmenen vuoden sisällä ja noin viisi alle viiden vuoden sisään. Havaittavissa oli myös se, miten ajatus kolmenkymmenen vuoden iästä sopivana ikänä perustaa perhe tuli esille lähes kaikilla vastaajilla.

Vaik oon mä aina ajatellu, et mä haluan vasta sit vähä myöhemmin et kun on saanu koulutettua ittensä. Ehkä toi työ (päiväkodissa) on vielä kuitenkin opettanu siihen, et kyl ne hankitaan sit siin kohtaa, kun on oikeesti valmis asettuun aloilleen ja näin. (Nainen 21v, korkeakoulutettu)

Ei nyt ainakaan lähitulevaisuudessa, kyllä mä haluan ensin luoda uraa tässä. Sen verran itsekeskeinen oon. (Nainen (2) 25v, korkeakoulutus)

Siis riippuu niin tilanteesta... Tai ku toisaalta joo, mut haluisin et ois ensi niiku sitä työkokemustakii sen koulutuksen lisäksi ni en tiä ehtiikö siinä sitte... (Nainen (2) 18v, toisen asteen koulutus)

En näkis et välttämättä kannattaa hankkii lapsii jos on vaaraa siitä et ei välttämättä sovi yhtee. Ekana rakentaa sellasen niiku vakaan pohjan sille omalle parisuhteelle ja sitte myöhemmin niitä lapsia. (Mies 18v, toisen asteen koulutus)

Vastaajat korostivat ikävuosien lisäksi ajankohdan oikeellisuutta perheen perustamiselle. Vastauksissa tuli esille esimerkiksi sopivan kumppanin löytäminen, koulutuksen saaminen päätökseen sekä tunne siitä, että on valmis tulemaan vanhemmaksi. Muutama vastaaja oli myös valmis siirtämään perheen perustamista jopa kahdellakymmenellä vuodella eteenpäin.

No siis miulla ei oo mikään kiire sen kanssa toisaalta, että niinku... No haaveilen, että joskus lähtis ihan - -alalla niinku tonne ulkomaille ja mie en halua tässä kohtaa vielä sitoutuu sillee et. Nii, ehkä mie sit joskus parin - kolmenkymmenen vuoden päästä, emmie tiä. (Mies (1) 19v, toisen asteen koulutus)

En nää. Että tost nyt... En todellakaan. En missään nimessä opintojen aikana - en todellakaan. --- Haluan perustaa, mutta joskus ehkä hyvin kaukaisessa tulevaisuudessa. En mä sitäkään niiku oo... Tai et nää ekat vähintää seuraavat yli kymmenen vuotta teen jotain ihan muuta. (Mies (2) 19v, toisen asteen koulutus)

Molemmat vastaajat, jotka olivat valmiita perustamaan perheen vasta kahdenkymmenenvuoden kuluttua, olivat toisen asteen koulutuksen suorittaneita nuoria miehiä. He eivät nähneet tällä hetkellä perheen perustamisen olevan millään

tavalla ajankohtaista, vaan he halusivat keskittyä nuoruuden viettämiseen, koulutukseen sekä työelämään. Vastaavasti useimmat naiset halusivat perustaa perheen ennen 30 ikävuotta. Myös muutama mies sanoi puolisonsa haluavan äidiksi ennen kuin täyttää 30 vuotta.

No itsellä ei oo tiettyä ikää ku mie oon aika niinku – tai no ei nyt hirveen vanhana, mut mie oon aika joustava ton suhteen. Puolisolla sitte taas on tarkemmat ikä-ajatukset. Ni mennää sitte niitten mukaa, ku siis se on nyt 23 ni kuulemma 28 iha viimeistää. Kuulemma mieluiten kolmen- neljän vuoden päästä eka. (Mies 24v, korkeakoulutettu.)

Sitte ois kans ihana löytää joku mies, joku aivan ihana. Ja sen jälkeen perustaa perhe. Ja tää kaikki pitäs nyt tapahtua ennen ku mä oon kolmekymmentä. Eli mulla on nyt vähän kiire ehkä. (Nainen 25v, toisen asteen koulutus.)

Naiset kokivat kolmenkymmenen ikävuoden olevan kuin rajapyykki äidiksi tulolle. Naiset kokivat haluavansa olla nuoria tullessaan äidiksi. Taustalla vaikutti myös ajatus naisen fysiologiasta sekä tieto siitä, että yli 30-vuotiaina lapsen saaminen saattaa olla haastavampaa. Osa vastaajista pohti, että yli 30-vuotiaina perheen perustaminen saattaa olla jopa liian myöhäistä.

7.1.2 Työelämään siirtyminen

Työelämään siirtyminen ennen perheen perustamista ja opintojen saaminen päätökseen korostui vastauksissa. Suurin osa vastaajista halusi päättää opintonsa ennen lasten hankintaa. Vastaajista kaksi olivat valmiita suorittamaan aikaisemmat ammattikorkeakouluopinnot tai ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon loppuun myös perheen perustamisen jälkeen. Muut vastaajat kokivat oman alan sisäiset täydennys- ja jatkokoulutukset riittäviksi.

Mä haluan eka kerätä sitä rahaaki että mä voin sitte antaa niille lapsille kaiken, ettei se oo semmosta kädestä suuhun elämistä. (Nainen (2) 25v, korkeakoulutettu)

Eihä se nyt edellytys perheelle oo mut jos halua just hyvän vakaan ympäristön ja et on talo ja näi... Ja sit lapsilla se vapaus just harrastaa ja tälle, ni kyl se työ on niiku oltava - et ku nykyää harrastuksetki maksaa nii hemmetisti et kyl se vakaa tulonlähde pitää olla. (Mies 18v, toisen asteen koulutus)

Halu siirtyä työelämään ennen perheen perustamista perusteltiin esimerkiksi taloudellisella vakaudella sekä sillä, että lapselle on mahdollista tarjota kaikki mah-

dollinen. Useat naiset korostivat mahdollisuutta saada jalka oven väliin työelämässä ennen perheen perustamista, jolloin työelämään palaaminen ajateltiin helpommaksi. Vastaajien mielestä sopivan puolison löytymisen lisäksi taloudellinen vakaus ennen perheen perustamista oli yksi tärkeimmistä asioista.

7.2 Perheen perustamista koskevien odotusten sisältö

Sisältö-ulottuvuus muodostui erilaisista perherakenteita, toimintamalleja ja järjestelyjä koskevista merkityksistä, toiveista ja odotuksista. Sisällön näkökulmasta tarkasteltu ulottuvuus pitää sisällään useita alaluokkia. *Toiveet perherakenteelle, Vanhemmuuden jakaminen, Omien vanhempien toimintamallit, Vaikuttamismahdollisuudet työn rakenteeseen, Odotukset hoitovapaan jakautumisesta ja Odotusten ja toiveiden realistisuus*

7.2.1 Perherakenteet

Vastaajien *toiveet perherakenteille* olivat hyvin samankaltaisia. Kaikki vastaajat korostivat perhettä, joka koostui kahdesta heterovanhemmasta. Kolme toisen asteen koulutuksen käynnyttä totesi omaehtoisesti pärjäävänsä myös yksin, mikäli on pakko. Heistä yksi oli valmis perustamaan perheen myös ilman puolisoa, mikäli sopivaa ei löytyisi. Vaikka useat vastaajat tiedostivat esimerkiksi mahdollisen erotilanteen ja yksin vastuunottamisen perheestä, ei sen varsinaisesti nähty osuvan omalle kohdalle. Lähes kukaan vastaajista ei haluaisi perustaa perhettä yksinään, sitä ei pidetty lainkaan vaihtoehtona. Lasten hankkiminen ajateltiin siis ennemmin parisuhdetta täydentävänä asiana kuin lasten hankkimisena ja biologisena suvun jatkamisena.

Kahden vanhemman perheen lisäksi suurin osa haastateltavista koki optimaalisen perherakenteen sisältävän myös kaksi lasta.

No sellanen aika perinteine. Et vaimo ja kaks lasta ja omakotitalo, et sellanen... En nyt oo suunnitellu mitää, mut siis sellanen normaali. Standardi-perhe ku miul on itellä kokemusta sellasesta ja asun itse sellasessa ja kaikki tuttavaperheet on oikeestaa sellasia. (Mies 18v, toisen asteen koulutus)

Tota semmonen optimaalinen ja kompakti autoonmahtuva. Henkilöautoon. (Mies 23v, toisen asteen koulutus)

Kahden vanhemman ja kahden lapsen perhettä pidettiin normaalina perheenä. Vastauksissa korostui esimerkiksi perhekoon sopivuus tavalliseen henkilöautoon sekä kahden lapsen "helppous" ja normatiivisuus.

Pieni ehdottomasti! En mie näkis kun, korkeintaan yks lapsi varmaanki. --- Mie en nää tarpeelliseksi et mie tavallaa jatkasin miun sukua tai et miun geenit menis eteenpäin. (Mies (1) 19v, toisen asteen koulutus)

Yks tyttö! Ja mies. Yks tyttö, mies, elukoita ja omakotitalo. Siinä. --- Joo se riittää. No... Ku mä en tiä muutenkaa et haluunko ni toistaseks viel yks kuulostaa sellaselt et sen vois händlata, ja nimenomaa tyttö! (Nainen 24v, toisen asteen koulutus)

Haastatelluista neljä halusi vähintään kaksi lasta, kuitenkin kukaan korkeakoulutetuista naisista ei haaveillut yli kahdesta lapsesta. Vastaajista kolme oli tyytyväisiä myös yhteen lapseen ja kaksi heistä ei halunnut edes enempää kuin yhden lapsen.

Kymmenestä parisuhteessa olevasta vastaajasta lähes kaikki sanoivat odotustensa olevan pääasiassa yhteneviä puolison kanssa.

No itseasiassa aika pitkälti meil on samat ajatukset tästä. --- Tästä (lapsiluku) en ole aivan varma. On se suhtkoht samanlainen. Hän vastustaa ehkä enemmän suurperhettä... Mä veikkaisin et hänelle kaks on limitti ku minulle kaks on minimi. (Mies (1) 25v, korkeakoulutettu)

Hänellä on katse paljon kauemmas ku minulla. --- Hänellä on se kaikki vakiintuminen ja se että lapset ja yhteenmuutto ja semmonen. (Mies (2) 19v, toisen asteen koulutus)

Parisuhteessa olevat vastaajat pitivät odotuksiaan ja toiveitaan hyvin samankaltaisina oman puolisonsa kanssa. Ainut asia, jossa koettiin eroavaisuuksia, oli lapsiluku sekä perheen perustamisen ajankohta. Erityisesti nuoret miehet kokivat, että tyttöystävä saattaisi olla ennen heitä valmis perustamaan perheen sekä vakiintumaan. Lasten lukumäärä koettiin myös haastavaksi sovittaa, sillä jos toisen haaveena on suurperhe ja toinen haluaa maksimissaan kaksi lasta, pidetään kultaisen keskitien löytymistä jopa haastavana.

Vanhemmuuden jakaminen puolisoitten kesken näkyi vahvasti vastauksista. Kaikki haastateltavat halusivat jakaa lapsen kasvattamisen mahdollisimman tasaisesti puolisoitten kesken.

Mä ainakin toivoisin että niitä voitais joutenkin jakaa, mutta sitte mää luulen että siinä vois käydä niin että etten mä sitte kuitenkaan halua jakaa. Et mää haluaisinkin hoitaa sitä vauvaa ite, enkä antais kenenkään muun tehdä mitään. (Nainen (3) 25v korkeakoulutettu)

- - kyllä se on molempien duuni. - - no siis neki menee fifty-sixty. Ei siinä mun mielestä oo semmosta et toinen tekee kaikki hommat. Pitäs mennä sillee järkevästi. (Mies (4) 25v korkeakoulutettu)

Ois iha kiva jos se mieskii ois osalline siihe perhe-elämää ja näi. -- Se mieskii vois viiä niihi harrastuksii ja sillee. Et mie saisin myös aikaa niille omille harrastuksille. (Nainen (1), 18 v toisen asteen koulutus)

Vaikka vanhemmuuden jakaminen nähtiin tasavertaisena tehtävänä naisen ja miehen välillä, usein vauva-aika koettiin kuitenkin enemmän jäävän äidin vastuulle. Useista vastauksista tuli ilmi ajatus, ettei isällä ole niin paljoa annettavaa lapsen ollessa aivan pieni. Ajateltiin, että lapsen kasvaessa isän on mahdollista osallistua kasvatukseen yhä enemmän ja enemmän.

Vanhemmuuden jakamisen lisäksi lähes kaikki korostivat esimerkiksi kotitöiden ja arjen toimintojen jakamista puolisoitten kesken tasan. Yhdessä vastauksessa korostettiin muuten vanhanaikaisena pidettyjä naisten ja miesten rooleja.

Minulla kohtuullisen vanhanliiton ajatus, että naisilla naisten hommat ja miehillä miesten hommat. Kasvatuksessa sitte molemmat mukana. (Mies (3) 25v, korkeakoulutettu)

Ylläolevassa sitaatissa lasten kasvatusta nähtiin tasapuolisesti kummankin vanhemman tehtävänä, vaikka muut kotityöt jaoteltiin enemmän sukupuoliroolin mukaan. Toiset haastateltavat korostivat taas päinvastaisesti sukupuoliroolien unohtamista ja kotitöiden jakaantumisesta esimerkiksi osaamisen ja kiinnostuksen mukaan.

Kyl se pitäis olla aika fifty - fifty, tai ku mie en usko tollasee et naine tekee kaiken ja mies käy öö töissä, siis miust toi on niiku typerintä ikinä... Et joo se on varmaa toiminu joskus seitkyt vuotta sitte et ei nyt enää. (Nainen (2) 18v, toisen asteen koulutus)

Erilaisia naisten- ja miesten rooleja sekä kotitöiden ja vanhemmuuden jakaantumista niiden pohjalta pidettiin vanhanaikaisena sekä nykyaikaan sopimattomana. Vastauksissa korostettiin tasa-arvoista työnjakoa niin vanhemmuuden kuin kodinhoidonkin saralla.

Omien vanhempien toimintamallit näkyivät vahvasti niissä toimintamalleissa ja käytännöissä, joihin haastateltavat peilasivat omaa toimintaansa sekä kuinka

haluavat tai eivät halua toimia vanhempana ja kasvattajana. Erityisesti korostettiin luottamuksen ja rajojen tasapainoa omassa lapsuudenperheessä ja niiden merkityksen ymmärtämistä myös omaan tulevaan perheeseen. Lapsille ei haluttu tarjota liian vapaata kasvatusta, mutta ei myöskään liian tarkkoja rajoja. Lapselle tulee osoittaa luottamus vapaudella valita ja olla oma itsensä, mutta tarpeen vaatiessa ollaan myös valmiita asettamaan rajoja. Vastauksissa korostettiin nimenomaan lapsen oman persoonallisuuden huomioimista kasvatuksessa. Esimerkiksi liiallinen huolenpito saatettiin kokea ahdistavana ja lapsen itsensä tukahduttamisena. Kuitenkin tarvittaessa lapselle tulee näyttää rajat ja vanhempien osoittaa oma auktoriteettinsa ja rooli vanhempana.

Usean naisen vastauksessa korostui heidän oma äitisuhteensa. Jos suhde oman äidin kanssa oli heidän mielestään erityisen läheinen, halusivat he rakentaa samanlaisen avoimen ja keskusteleavan suhteen myös omien lastensa kanssa.

Myö tullaa oman äitin kans tosi hyvi toimee, se on välil niinku yks miun kaveri mut sitte välillä iha äiti. No varmaa sen äitin tukemisen ja semmosen tuli mitä tahansa... Sit se aina joskus hermostuu miun jutuista mut sit se loppupeleis ain tukee. Et sen mää ehkä ottasin sieltä. Ja sen sellasen et vaik se joskus oli noloa ja muuta mut et se halua tietää miun elämästä ja kaikkee, olla mukana siinä. (Nainen 24v, toisen asteen koulutus)

Vastauksissa korostui selvästi omien vanhempien rooli omassa lapsuudessa. Haastateltavamme olivat maantieteellisesti kotoisin eri puolilta Suomea, joka näkyi myös vastauksissa kysyttäessä vanhempien toimintamalleista ja kasvatuskäytänteistä.

--semmonen perus suomalainen et ei puhuta eikä pussata. Haluan ehkä siitä vähän enemmän pois, et voi oikeesti puhua eikä se oo niin kamala asia. Sellanen tunteiden näyttäminen on sallittua. (Nainen (2) 25v, korkeakoulutettu.)

Osottaa lapselle se sen tärkeys. Vaikka joka päivä kertoa, kuinka tärkeä se on. (Mies 22v, toisen asteen koulutus.)

Useat Länsi-Suomesta lähtöisin olevat korostivat, että ollessaan itse vanhempia, he haluavat osoittaa lapsilleen rakkautta eri tavalla kuin omassa lapsuudenkodissa oli tehty. Useassa vastauksessa ilmeni, ettei heidän perheessään ole varsinaisesti näytetty rakkaudentunteita. Monet tämänkaltaiset haastateltavat sanoivat, ettei heidän perheessään ole varsinaisesti näytetty rakkautta. Muualta päin

kotoisin olleet taas korostivat enemmänkin, kuinka haluavat siirtää omaan vanhemmuuteensa lapsille rakkauden ja tärkeyden osoittamisen.

7.2.2 Työelämä ja perhevapaat

Perhe-elämän sisältöön nähtiin kuuluvan myös *vaikuttamismahdollisuudet työn rakenteeseen* ja joustavuuteen. Lähes kaikki toivoivat säännöllistä, virka-aikaan tapahtuvaa työaika, jolloin illat olisi mahdollista pyhittää lapsille ja perheelle. Työnanantajalta sekä työajoilta toivottiin joustavuutta, esimerkiksi mahdollisuutta liukuviin työaikoihin.

Jos pitäis jommasta kummasta enemmän luopuu ni sitte siitä urasta. Tai et mielummin ois sitte vaik niitten lasten kans pidempää kotona, vaikka se sitte vaikuttas siihe urakehityksee. (Nainen (4) 25v, korkeakoulutettu)

Muutama haastateltava totesivat tiedostavansa oman alansa pitkät työpäivät, mutta he olivat valmiita tekemään esimerkiksi lyhyempää työviikkoa tai -päivää. Lähes kaikki vastaajista olivat valmiita karsimaan esimerkiksi työtunteja viikosta tai sijoittamaan niitä uudelleen, esimerkiksi yöaikaan työn niin mahdollistaessa. Muutama on valmis toimimaan niin jopa uransa kustannuksella. Useimmat vastaajat kokevatkin perheen perustamisen olevan prioriteetti numero yksi ja uran tulevan vasta sen jälkeen.

Perhe-elämän ja työn yhdistämiseen liittyi myös vastaajien erilaiset odotukset *hoitovapaan jakaantumisesta*. Naiset ja miehet korostivat hoitovapaan jakamisessa erilaisia asioita. Kaikki naiset olivat valmiita jäämään hoitovapaalle ainakin joksikin aikaa, pääasiassa noin yhdeksi - kolmeksi vuodeksi.

Hmm, jos mahdollista ni en. Kyl mie varmaan koittasin siinä ohella tehdä noita työjuttui. Se on kuitenkin niin oleellinen aspekti omaan elämään että, en mie lapsen takia paussittais töitä. En mie näe sitä vaihtoehtona.--- Kyllän se useemman vuoden voi olla siinä kotihoitossa, ehkä jotain ennen esikoulua joku päivähoitohomma, et sinne voi sillon tällön viedä. Mut et kotihoito varmaan. (Mies (1) 19v, toisen asteen koulutus)

Kyllä se miulle passaa. En oo yhtää miettiny kuinka kauan, mut varmaan se riippus sitte siitä puolison tilanteesta, et jos hänel on vaik joku tärkeä hetki työelämässä ni sitte sen mentäs sen mukaa. --- Niin kauan ku se on yhteisellä päätöksellä sopivaa... Että... Varmasti sitte puolison kanssa katotaa et mikä on semmonen aika mikä niiku tarvitaa siinä vaiheessa lapselle. (Mies 24v, korkeakoulutus)

Useat miehet kuitenkin halusivat, että lapsi on kotona mahdollisimman pitkään, mutta vain harva heistä oli itse valmis jäämään hoitovapaalle. Tämä osoitti, että usealla miehellä oli suuret odotukset puolisoa kohtaan, jotta tämä jää pitemmäksikin aikaa hoitovapaalle. Miehet, jotka olivat itse valmiita jäämään kotiin ainakin joksikin aikaa, korostivat sitä, että tekevät sen ainoastaan, mikäli se on taloudellisesti mahdollista.

7.2.3 Realistisuus

Odotusten ja toiveiden realistisuus tuli esille aineistosta vastaajien iän ja osittain sukupuolen perusteella määräytyvänä asiana. Koulutustaustalla voi olla vaikutusta perheen perustamiseen liittyvien odotusten ja toiveiden realistisuuteen, mutta nähdäksemme vastaajien iällä oli tätä suurempi merkitys. Odotusten ja toiveiden realistisuudella tarkoitamme esimerkiksi tietoa perheen perustamiseen vaikuttavista tekijöistä, kuten yhteiskunnan tarjoama tuki lapsiperheille, työn ja perheen yhdistäminen ja siihen mahdollisesti kuuluvat haasteet sekä oman taloustilanteen vaikutus.

No kyllähä se hankaloittaa uralla etenemistä... Tai nii, et siitä pitää jollai tasolla luopuaki...-
-...Raha se vaikuttaa... Et onks sit rahaa hengailla niitten lasten kans siel kotona. Et se raha hankaloittaa... (Nainen 25v (2), korkeakoulutus)

Yllä olevassa sitaatissa tulee ilmi se, miten haastateltava koki perheen vaikuttavan negatiivisesti urakehitykseen. Sama haastateltava kertoi myös, miten haluaisi olla lasten kanssa pitkään kotona, mutta tiedosti että oma taloustilanne vaikuttaa siihen, miten pitkään se on mahdollista. Nuoremmat naiset eli alle 20-vuotiaat eivät uskoneet perheen perustamisella olevan suurta vaikutusta työelämään eivätkä he olleet huolissaan taloudellisista seikoista esimerkiksi perhevapaisiin liittyen. Myös osa miehistä iästä riippumatta toi esille, että perheellä ei ole suurta vaikutusta uraan.

7.3 Perheen perustamista koskeviin odotuksiin liitetyt tunteet

Tunne-ulottuvuus ilmensi erilaisia pelkotiloja ja muita perheen perustamiseen liittyviä tunteita. Tämä ulottuvuus muodostuu kolmesta alakategoriasta, jotka ovat *Perheen perustamiseen liittyvät pelkotilat, Perhe-elämän, työn ja opiskelun yhteen sovittamisen haasteet sekä Vanhemmuudelle annetut merkitykset*. Tunne-ulottuvuuteen kuuluu siis sekä vastaajien tämän hetkisiä tunteita perheen perustamiseen ja perhe-elämään liittyen, että odotuksia siitä, millaisia tunteita ja haasteita perheen perustaminen voi tuoda mukanaan.

7.3.1 Perhe-elämän haasteet

Tulevaisuuden perhe-elämästä puhuessaan nuoret aikuiset toivat esille erilaisia pelkotiloja. Useat vastaajat korostivat lapseen sitoutumisen olevan pelottava ajatus. Ajateltiin, että välillä itsestään huolehtiminen on haasteellista, joten kuinka on edes mahdollista ottaa vastuu myös toisesta ihmisestä.

Tällä hetkellä tuntuu kyl et en kyl haluis... Mut sit toisaalta se on ehkä enemmänki semmonen tunne et ei pitkään aikaan vielä... Koska miut lähinnä kauhistuttaa ajatus olla vastuussa jostai muusta. (Nainen (3) 18v, toisen asteen koulutus)

En mie oo suoraan vastaakaan. Et se on vähä semmonen, mut siis niinku nyt ainaki tässä nuoruuden haluu enemmän viettää sillee, et ei oo sitoutunu mihinkää perheeseen tai vastaavaan. Et silloin voi keskittyä uraan ja kaikkeen tämmöseen. Ei se välttämättä estäkään suoraan, vähintäänkin maantieteellisesti sitoutuu johonkin. (Mies (1) 19v, toisen asteen koulutus)

Täl hetkel se lähinnä pelottaa koko ajatus...--... Siin arjessa on paljo sellasta mikä pelottaa... Ni se et mite sen oppis ja jaksais ja et... Et ku en mä oikee niit lapsia ymmärrä ni (nauraa) jos miul ois semmonen ni pelkäisin et mite mie osaisin olla sen kans. Et mitä mää tekisin sen kans... En sillee ees sitä raskautta tai synnytystä pelkää tai sitä et jäisinkii yksin siihe, et ne mä kyl kestäisin mut se lapsiperheen arki on se. (Nainen 24v, toisen asteen koulutus)

Osa vastaajista koki perheen perustamiseen liittyvät pelot jopa niin vahvasti, että kyseenalaistavat perheen perustamisen kokonaan. Aiemmissa vastauksissa ilmeni vastaajien halu saada lapsia, mutta perheen perustamisen negatiivisia puolia pohdittaessa osa haastateltavista alkoi jopa kyseenalaistamaan omaa uskallustaan pitää huolta toisesta ihmisestä. Vastaajat kyseenalaistivat esimerkiksi omaa kykyään olla vanhempi sekä taitoa pitää huolta toisesta ihmisestä ja kasvattaa lapsesta erään haastateltavan sanoin, ”yhteiskuntakelpoinen toimija”.

Sitoutuminen lapseen sekä tästä vastuussa oleminen ja huolehtiminen eivät olleet ainoita huolta aiheuttavia asioita. Myös oma ulkonäkö ja kaverit mainittiin asiana, jonka menettämistä pelättiin.

Ettei se oo semmosta että kaikki siun energia menee vaik töissä ja lapsille mut sitte sie oot ite iha poikki ja oot sillee et vitsi mie en oo nähny miun kavereit kolmee vuotee - et miust seki ois iha hirveetä. --- Miut on aina pelottanu se et sit isona ku on perhe ja työ ni ei niinku... Et mie ns. hävitän itteni et mie en vaik huolehi miun ulkonäöstä, mikä on pinnallista tiän. Mut mie elän vaa kerran ja miust on tärkeetä et saan myös ite elää, vaik ois se perhe. (Nainen (2) 18v, toisen asteen koulutus)

Ajatukset oman ulkonäön sekä kavereiden menettämisestä koettiin itsekkäinä sekä pinnallisina, mutta silti niistä oltiin huolissaan. Ulkonäön ja kavereiden menettämisestä olivat enemmän huolissaan alle 20 vuotiaat vastaajat kuin sitä vanhemmat. Eli iällä oli vaikutusta kyseisiin pelkoihin.

Perhe-elämän, työn ja opiskelun yhteensovittamisen haasteet muodostuivat erilaisista haasteista, joihin vastaajat kokivat mahdollisesti törmäävänsä perheen ja uran yhteensovittamisessa. Suurin osa vastaajista koki perheen vaikuttavan uraan ja taloudelliseen tilanteeseen. Vastaajien ikä ja osittain myös koulutustausta heijastuivat saatuihin tuloksiin, mutta sukupuolella sen sijaan ei huomattu olevan merkitystä. Suurimmaksi haasteeksi koettiin aika ja sen riittäminen työlle, parisuhteelle, perheelle sekä itselle.

Ehkä aika on pahin. Yhä enemmissä määrin tuntuu että työt vie enemmän aikaa jos haluut nopeemmin uralla edetä. Et pitää tehdä paljo töitä ja se taas vie sulta aikaa ja se on lapsilta pois, että... Se on niinku se suurin haaste että pystyt olee samaan aikaan isä ja työntekijä. (Mies (1) 25v, korkeakoulutettu)

Varmaan ajankäytölliset haasteet on ne suurimmat mitä tulee mieleen. Et sais tarpeeks unta ja lepoa ja sitte sitä ns. omaa aikaa. (Mies (4) 25v, korkeakoulutettu)

Se sit ku se ajan löytäminen sille perheelle ja parisuhteelle ja. Mä luulen että siitä ajasta ne haasteet aika paljon. (Nainen (1) 25v, korkeakoulutettu)

Aikatauluttamisen lisäksi osa haastateltavista mainitsi huolensa omasta hyvinvoinnista sekä siitä, miten tasapainotella vanhemman ja työntekijän roolien välillä. Kolme haastateltavaa mainitsi myös työpaikan fyysisen läheisyyden olevan tärkeää, jotta siirtymät olisivat lyhyitä ja näin ollen niihin ei menisi ylimääräistä aikaa.

Useat haastatellut kokivat myös, että perheen ja uran yhdistämisessä ei ole välttämättä lainkaan haasteita. Pääosin nämä haastateltavat olivat nuoria eli alle 20-vuotiaita tai toisen asteen koulutuksen käyneitä. He eivät nähneet siinä mitään sellaista, joka vaatisi esimerkiksi erilaisia ratkaisumalleja tai apua.

Hmm. Emmä tiää onko siinä välttämättä enää niin haasteita nykyään? Se on kaikki silleen aikalailla soviteltavissa niinku nuo kaikki työkuviotki ja kaikki. Emmä tiedä onko siinä mitään. (Nainen 25v, toisen asteen koulutus.)

Hyvin. En mä nää siinä mitään ongelmaa, töitä pystyy kyllä. Jos on ammatissa missä pystyy ite vaikuttamaan työn määrään, niin se ei oo missään nimessä ongelma silloin. Koska jos on jotain semmosia pakollisia hommia, niinkun perheen puolelta, niin töissä pystyy kyllä yleensä joustamaan sen suhteen ja niin, järki mukana. (Mies 23v, toisen asteen koulutus.)

Mikäli apua tarvitaan, koettiin että mahdollinen lähipiiri ja tukiverkko riittävät. Suurin osa haastatelluista koki, että yhteiskunnan tarjoamia tukitoimia ei tarvita. Korkeakoulutetuista naisista sen sijaan muutama mainitsi, että rahallinen tuki perhevapaiden aikana on tärkeää. Yksi korkeakoulutettu nainen pohti, että neuvolalta saatava tuki saattaa muodostua hänelle erittäin tärkeäksi oman jaksamisen kannalta.

7.3.2 Merkitykset

Vanhemmuudelle annetut merkitykset alakategoria rakentui erilaisista merkityksistä, joita haastateltavat antoivat äitiydelle ja isyydelle. Miehet korostivat vastuussaan enemmän vastuuta ja toisesta huolehtimista kuin naiset. Myös osa naisista mainitsi vastuun, mutta äitiys nähtiin enemmänkin roolina, joka vaatii erityistä sitoutumista sekä lapsesta huolehtimisena ja hänen tarpeisiin vastaamisena.

Tai miust tuntuu et tollanen lapsi-äitisuhde vaikuttaa elämässä nii monella eri osa-alueella ja nii pitkälle et onhan se nyt tosi tärkeä. Ja varmaa niiku elämän tärkein suhde. (Nainen (3) 18v, toisen asteen koulutus)

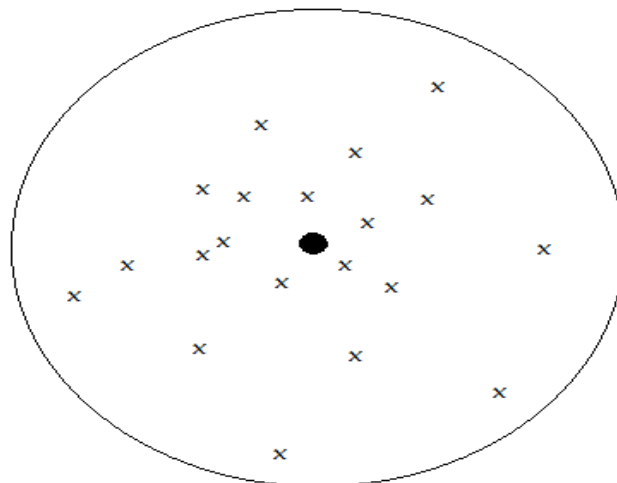
Nuorempana en oo kyllä ollu yhtää mikää vauvaihminen mut sitte aina kuitenkin oon niiku halunnu äidiksi... Tai tuntuu... Tää nyt kuulostaa aika kauheelta mut et (nauraa) naisen elämä ei ois niiku täydellinen jos se ei oo myös äiti... (Nainen (2) 25v, korkeakoulutus)

Äitiys koettiin myös asiana, joka kuuluu naisena olemiseen. Äiti-lapsi suhteen merkitystä korostettiin vastauksissa useasti. Äitiydestä puhuttaessa puhuttiin hieman enemmän tunteista kuin isyydestä kerrottaessa.

Ku jos on vaa kahestaa jonkuu kanssa ni sitte on vaa pariskunta mut jos on lapsia ni on niiku...Perhe. On niiku kokonaisuus - ja ne täydentää elämää. ((Nainen (2) 25v, korkeakoulutus)

Vaikka sekä äitiys että isyys nähtiin perhettä täydentävinä rooleina, nähtiin äitiys kokonaisvaltaisempänä ja läpi elämän jatkuvana roolina. Äiti nähtiin henkilönä, joka on lapsen kasvun ja kehityksen tukena aina ensi hetkistä pitkälle elämään saakka.

Perheen perustaminen herätti haastatelluissa monenlaisia tunteita, aina pelkotiloista ilon ja onnen tunteisiin. Kaikkien vastaajien odotukset ja toiveet perhe-elämään liittyen olivat kuitenkin pääosin positiivisia (Kuvio 3).

● = Erittäin optimistinen ja positiivinen suhtautuminen perheen perustamiseen ilman pelkotiloja

Kuvio 3. Perheen perustamisen herättämät tunteet

Kuviossa 3 rastit kuvaavat tutkittavien kokemia tunteita perheen perustamiseen liittyen. Lähimpänä keskustaa suhtautuminen perheen perustamiseen oli erittäin

myönteistä, eikä siihen liittynyt juurikaan pelkotiloja. Mitä kauemmaksi keskustasta rasti sijoittuivat, sitä enemmän ajatukseen perheen perustamisesta liittyi pelkoja ja haasteita.

Tunteet, joita perheen perustaminen herätti, olivat lähes jokaisella haastateltavalla hieman ristiriidassa keskenään. Usein esimerkiksi ajan riittäminen tai työn ja perheen yhdistäminen herättivät huolta. Vaikka joillain osa-alueella huoli saattaa syntyä, saattaa taas esimerkiksi vastuunottaminen ja toisesta ihmisestä huolehtiminen herättää positiivisia tunteita. Osassa vastauksista taas huoli ei välttämättä kuulunut puheessa lainkaan tai ajateltiin, että kaikesta selvitään. Muutamissa vastauksissa nostettiin myös oma jaksaminen esille ja tämän voitiin ajatella olevan yksi suurimmista huolenaiheista sekä pelkoa aiheuttavista tekijöistä.

Perheen perustamiseen suhtauduttiin kuitenkin pääosin positiivisesti. Koettiin, että puoliso ja lapset täydentävät elämää, jolloin siitä tulee merkityksellisempää. Lasten saamisen ajateltiin olevan luonnollinen jatkumo elämänkulussa ja tuovan mukanaan uusia ja erilaisia asioita, kuten esimerkiksi iloa sekä vastuuta. Vastuu toisesta ihmisestä nähtiinkin sekä positiivisena että negatiivisena puolena perheen perustamisessa. Vanhemmuuden kokemista pidettiin tärkeänä.

8 POHDINTA

8.1 Tulosten tarkastelu ja käytännön johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää nuorten aikuisten odotuksia ja toiveita perheen perustamiseen ja perhe-elämään liittyen. Taustalla on ilmiö syntyvyyden laskusta sekä perheen perustamisen siirtymisestä yhä myöhemmäksi (Miettinen 2015, 12; Mills ym. 2011, 851; Ritamies 2006, 298; Sutela 2012, 35). Tämä näkyy etenkin länsimaisissa kulttuureissa, joissa arvostetaan korkeakoulutusta ja ammattitaitoa (Arnett 2000, 76–78). Tutkimuksemme perusteella nuorten aikuisten odotuksia ja toiveita jäsentää kolme keskeistä ulottuvuutta: odotusten ja toiveiden ajoittuminen (aika), odotuksiin liitettävät tunteet (tunne) ja odotusten ja toiveiden sisältö.

Tutkimuksemme päätulokset olivat yhteneviä aiempien tulosten kanssa (Miettinen 2015; Mills ym. 2011). Kaikki tutkimukseen osallistuneet halusivat perustaa perheen tulevaisuudessa, mutta sitä ei kuitenkaan koettu juuri tällä hetkellä ajankohtaiseksi. Vastauksissa korostui myös halu siirtyä työelämään ja saada opinnot päätökseen ennen perheen perustamista. Tutkielmamme otsikko ”Ei mitään hengen hätää” tuli esille haastatteluaineistossa, ja se kuvaa kaikkien haastateltujen asennetta perheen perustamista kohtaan: tällä hetkellä muut asiat ovat tärkeämpiä, mutta perheen aika tulee vielä. Naisten vastauksista kuitenkin ilmeni, että äidiksi tuloa ei kuitenkaan haluta pitkittää liikaa, vaan äidiksi halutaan viimeistään 30-vuotiaana. Sukupuolesta ja koulutustasosta riippumatta vastaajat haaveilivat heteronormatiivisesta kahden vanhemman ja noin kahden lapsen ydinperheestä. Nuorten aikuisten odotukset ja toiveet perhe-elämään liittyen olivat pääosin varsin positiivisia.

Nuorten aikuisten odotuksissa ja toiveissa korostui se, että ennen perheen perustamista heidän tulee löytää itselleen sopiva kumppani, saada opinnot päätökseen ja kokea itsensä valmiiksi vanhemmaksi tuloon. Samankaltaisia tuloksia on saatu myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Mills ym. 2011, 851). Arnettin

(2000, 469–470) nimeämä muotoutuvan aikuisuuden ajanjakso, joka kuvaa 18–25-vuotiaita näkyi tutkimuksessamme selvästi: haastateltavistamme erityisesti nuoremmat kokivat elämän mahdollisuuksien ajanjaksona, eivätkä he olleet vielä valmiita siirtymään aikuisuuteen, kun taas suurin osa vanhemmista oli aloittanut tämän siirtymäprosessin jopa tiedostamattaan. Tuloksissa tuli esille normatiivisuuden vähentyminen nuoruudesta aikuisuuteen siirryttäessä. Yksilön omilla valinnoilla sekä tekemillä ratkaisuilla on normatiivisuutta merkittävämpi asema siinä, kuinka yksilön elämänsä etenee. (Elder Jr., Johnson & Crosnoe 2003, 10–13).

Tämän lisäksi tuloksissa näkyivät myös vahvasti perinteiset perhemallit, joissa korostettiin kahden vanhemman perhettä sekä kahta tai kolmea lasta. Tämä stereotyyppinen ajattelumalli perheestä sekä heteronormatiivisuus yllättivät, sillä muissa tutkimuksissa (esim. Ribbens McCarthy & Edwards 2011, 1) on todettu, että perhettä ei enää nähdä ainoastaan miehen ja naisen muodostamana ydinperheenä, vaan perherakenteet ovat moninaistuneet. Vastauksista kävi ilmi myös se, että stereotyyppiset sukupuoliroolit heijastuvat ajatuksiin jaetusta vanhemmuudesta sekä kodin- ja lastenhoidon jakaantumisesta. Jaettu vanhemmuus koettiin tärkeänä, mutta silti äidin roolia kodin- ja lastenhoidossa korostettiin.

Kahden lapsen perheestä haaveilevien lisäksi muutama vastaaja halusi ainoastaan yhden lapsen, mutta osalle heistä lapsen hankinta ei kuitenkaan ollut välttämätöntä. Vaikka tutkimukseemme osallistuneet eivät pitäneet lapsettomuutta varsinaisesti tavoiteltavana asiana, kuitenkin viimeisimmän Suomessa tehdyn selvityksen mukaan entistä useammat suomalaiset pitivät yhtä lasta tai lapsettomuutta ihanteena (Miettinen 2015, 28). Useimmat haastatelluista halusivat kuitenkin kaksi tai kolme lasta ja muutama jopa tätä useamman lapsen. Huomioimisen arvoista oli se, että toiveet lapsiluvusta tai perheen perustamisesta eivät olleet riippuvaisia vastaajan sukupuolesta, iästä tai koulutustasosta, vaikka aiempien tutkimusten mukaan (ks. esim. Gissler ym. 2009, 79; Miettinen 2015, 26–28) sukupuoli ja koulutustausta vaikuttavat sekä perheen perustamisen ajankohtaan, että ihanteelliseen lapsilukuun.

Etenkin vanhemmat haastateltavamme pitivät tärkeänä puolisoiden välisen arvomaailman ja erilaisten toiveiden samankaltaisuutta erityisesti lapsilukuun ja perheen perustamiseen liittyen. Oman ja kumppanin arvomaailman pohtiminen sekä erilaisten näkökulmien tarkastelu liittyikin muotoutuvan aikuisuuden kolmanteen identiteettityyppiin kuuluvaan maailmankuvan laajenemiseen (Schulman & Connol 2013, 31; Arnett 2000, 473–474). Yhteen liitettyjen elämien periaatteella (Elder Jr., Johnson & Crosnoe 2003, 10–13) on perhesuunnittelussa sekä perheen perustamisessa merkittävä rooli. Yksilön ympärillä olevat ihmiset, puolison ajatukset sekä sosiaaliset suhteet vaikuttavat niihin odotuksiin ja toiveisiin, joita vastaajilla on tulevaisuudesta ja perheen-perustamisesta.

Lapsilukumäärän ja perhesuunnittelun lisäksi tuloksista ilmeni erilaisia toimintamalleja, joita vastaajat haluavat siirtää omilta vanhemmiltaan omaan vanhemmuuteensa tulevaisuudessa. Omien lapsuuden kokemusten ja vanhempien toimintamallien pohtimisen on ajateltu kuitenkin kuuluvan vasta vanhemmuuteen siirtymisen vaiheeseen (Punamäki 2012, 99). Tämän kaltaisten arvojen ja näkökulmien pohdinta sekä kyseenalaistaminen muokataan omiin ajattelutapoihin sopivaksi (Arnett 2000, 473–474). Olimme yllättyneitä siitä, miten suuri osa haastateltavistamme oli jo pohtinut sitä, millainen vanhempi haluaa omille lapsilleen olla, vaikka periaatteessa perheen perustaminen nähtiin vielä kaukaisena asiana. Toisaalta perheen perustamiseen liittyvien näkökulmien pohtiminen on osa muotoutuvan aikuisuuden vaihetta (Schulman & Connolly 2013, 31), joka näkyi tutkimuksessamme erityisesti oman toiminnan peilaamisena vanhempien toimintamalleihin sekä kasvatuskäytänteinä, joita omassa toiminnassa halutaan korostaa.

Omien vanhempien toimintamalleissa joita vastaajat korostivat, tärkeimmiksi nousivat rakkauden näyttäminen, luottamuksen osoitus sekä tarvittaessa rajojen asettaminen. Tulokset eivät kuitenkaan olleet täysin yhteneväiset kaikkien vastaajien kesken, vaan ne olivat riippuvaisia siitä, mistä päin Suomea vastaaja oli kotoisin. Haastattelut toteutettiin viidellä eri paikkakunnalla Väli- ja Kaakkois-Suomen alueella. Mitä lännempänä haastattelut tehtiin, sitä enemmän vastauksissa korostui rakkauden näyttäminen omassa tulevassa perheessä, sillä

lähes kaikki kokivat, ettei omassa lapsuuden perheessä ollut suotavaa osoittaa rakkautta tai näyttää tunteita. Ajalla ja paikalla onkin suuri merkitys yksilön elämänculussa (Elder Jr. ym.2003, 10–13) esimerkiksi niille asioille, joille yksilö antaa merkityksiä tai mitä hän pitää merkittävinä piirteinä tai kokemuksina omalle elämäncululle.

Vaikka perheen perustaminen nähtiin pääosin positiivisena, koettiin siihen liittyvän myös erilaisia haasteita sekä pelkotiloja. Erityisesti miesten vastauksissa näkyi vastuunkantaminen sekä toisesta ihmisestä huolehtiminen. Negatiivisten ajatusten ja pelkotilojen miettiminen sai jopa muutaman vastaajan kyseenalaistamaan omaa päätöstään perheen perustamisesta. Alle 20-vuotiailla naisilla ilmeni myös ulkonäöllisiä sekä sosiaalisia pelkoja. Nuoret naiset pelkäsivät esimerkiksi, etteivät jaksaa pitää huolta omasta ulkonäöstään tai ehdi nähdä ystäviään perheen perustamisen jälkeen. Perheen perustamisen ja uran luomisen välillä ei sen sijaan nähty suuriakaan haasteita. Ainoastaan ajan riittäminen ja aikatauluttaminen korostuivat useissa vastauksissa. Myös omasta sekä parisuhteen hyvinvoinnista oltiin huolissaan, ja nämä pelot ovatkin aikaisempien tutkimusten (ks. esim Fox 2009, 7; Kontula 2016, 72) mukaan melko realistisia, sillä lapsen syntymä aiheuttaa ainakin hetkellisiä muutoksia oman ajan määrään sekä parisuhteen laatuun. Odotukset kaikesta selviytymiseen olivat kuitenkin varsin positiivisia.

Vastaajat eivät olleet huolissaan omasta taloudellisesta selviytymisestään vaan omaa koulutusta tai työtilannetta pidettiin suhteellisen varmana. Lähes kaikkien olikin tarkoitus siirtyä työelämään ennen perheen perustamista sekä saavuttaa taloudellinen vakaus, jotta lapselle pystyttäisiin tarjoamaan kaikki tarvittava. Taloudellista itsenäisyyttä ja vakautta pidetäänkin merkkinä aikuisuudesta ja vastuun ottamisesta (Arnett 2000, 473). Nyky-yhteiskunnan työtilanne, epävarmuus työmarkkinoista, perhesuunnittelun lisääntyminen sekä elämänculun yksilöllistyminen ja moninaisuus (Sutela 2012, 35) ei varsinaisesti näkynyt tuloksissa.

Perheen ja työn yhdistämisessä ei noussut esiin eroavaisuuksia sukupuolten välillä, kun taas odotukset hoitovapaaseen liittyen erosivat naisten kuin miesten välillä, sekä riippuivat vastaajan iästä. Naiset olivat usein valmiita jäämään

hoitovapaalle, osa pidemmäksi ja osa lyhyemmäksi aikaa. Haastattelemistamme naisista vanhemmat ja erityisesti korkeakoulutetut puhuivat kuitenkin taloudellisen tilanteen mahdollisista vaikutuksesta hoitovapaan pitämiseen. Tämä osoittaa heidän odotustensa olevan hyvinkin realistisia, sekä asiaa oli selvästi pohdittu jo aiemmin. Nuoremmat haastateltavat sen sijaan ajattelivat jäävänsä hoitovapaalle ilman mitään huolta siitä, tulevatko pärjäämään taloudellisesti. Kuitenkin naiset tiedostavat taloudellisen tilanteen vaikutuksen hoitovapaan pituuteen ja usein hoitovapaa jää myös tästä syystä lyhyemmäksi kuin nainen haluaisi (Kauppinen & Raitanen 2012, 13–14). Erityisesti korkeakoulutetut naiset korostivat myös ”jalan saamista oven väliin” ennen äidiksi tuloa, jolloin he pitivät töihin paluuta perhevapaiden jälkeen helpompana. Pitkät koulutuspolut ennen varsinaista työelämään astumista vaikuttavat myös aikuisuuden siirtämiseen, joka taas siirtää eteenpäin yleensä myös perheen perustamista (Sutela 2012, 35).

Miehistä ainoastaan muutama korkeakoulutettu oli valmis itse jäämään hoitovapaalle. Suomessa vain alle kymmenen prosenttia miehistä jää hoitovapaalle puolison palatessa töihin tai opiskelemaan (Juutilainen ym. 2016, 21–23), eli äiti on lähes aina se joka jää perhevapaille. Iästä ja koulutustasosta riippumatta miehet kuitenkin toivoivat, että lapsen olisi mahdollista olla kotona useita vuosia, jopa esikouluun saakka, jolloin odotukset puolison hoitovapaasta olivat suuret. Hoitovapaiden pitämiseen liittyvissä tuloksissa näkyi se, miten kulttuurissamme vallitsee edelleen ajatus siitä, että pitkät hoitovapaat on osa hyvää äitiyttä (ks. Lammi-Taskula 2007, 103).

Tuloksissa näkyy myös yhteiskunnan luoma normisto sekä odotukset eri elämänvaiheille, joihin erityisesti naisen tulisi asettua. Tämä näkyi tutkimuksemme vastauksissa, joiden mukaan naisten tulisi perustaa perhe ennen kuin he täyttävät 30 tai perheen perustaminen saattaa olla liian myöhäistä. Myös vanhemmat parisuhteessa elävät miehet korostivat puolisonsa haluavan tulla äidiksi ennen kuin täyttävät 30. Yksilöön kohdistuneet odotukset ovatkin lähtöisin ihmisen elämän jaottelusta erilaisiin elämänvaiheisiin, joista voidaan käyttää nimitystä elämänkulku. Elämänkulkuun liittyy roolista toiseen siirtymiä, joista merkittävimpiä ovat esimerkiksi perheen perustaminen ja avioliiton solmiminen.

(Antikainen 1998, 101; Vilkkö 2001, 75; Elder Jr. ym. 2003, 8). Esimerkiksi juuri 30 ikävuotta pidetään perheen perustamisessa eräänlaisena rajapyykkinä sekä lähipiirille oikeutuksena tiedustella perheen perustamisen tilanteesta (Eriksson ym. 2012, 334).

Tutkittavat naiset ja miehet eivät korostaneet iän merkitystä vanhemmuudelle muuten kuin biologisena mahdollisuutena tulla äidiksi (Gissler ym. 2009, 79). Muutama haastateltava ajatteli naiseuden olevan täydellinen vasta äidiksi tulon jälkeen. Äitiys nähdäänkin yhä edelleen yhteiskunnan suurimpana sukupuoli-orientoituneena roolina (Elvin-Nowak & Thomson 2011; Gillespie 2003). Tuloksissamme vanhemmuudelle annetuissa merkityksissä korostui myös äidin kokonaisvaltainen rooli lapsen elämässä, kun taas isyyden merkityksessä korostui huolenpitäjän ja vastuun rooli. Vaikka työpaikan löytäminen ja perheen perustaminen ovat menettäneet merkitystään normatiivisena jatkumona nuoruudesta aikuisuuteen (Coimbra ym. 2001, 1), ne näkyivät tutkimuksessamme tavoiteltavina saavutuksina. Tutkimuksemme mukaan voisikin enemmän korostaa nimenomaan aikuisuuteen siirtymisen pitkittymistä, jolloin normatiiviseksi mielletyt siirtymät tapahtuvat myöhemmin kuin kokonaan normatiivisuuden hylkäämistä.

Kaiken kaikkiaan tuloksistamme käy ilmi, että 18–25-vuotiaiden odotukset ja toiveet perheen perustamiseen liittyen ovat positiivisia, sillä kaikki vastaajat haluavat perustaa perheen jossain vaiheessa elämänsä kulkuaan. Perheen perustamista, opiskelua ja työtä ei nähty toisiaan poissulkevinä. Pääosin pyrkimyksenä oli suorittaa opinnot ennen perheen perustamista, mutta työelämän ajateltiin tarvittaessa joustavan ja menevän perhe-elämän ehdoilla. Sukupuolella ei ollut selkeää yhteyttä tuloksiin, vaan se näkyi ainoastaan vanhemmuudelle annetuissa merkityksissä sekä hoitovastuun jakamisessa. Koulutustaustaa vaikuttavampana tekijänä oli vastaajien ikä. Korkeakoulutettujen ja toisen asteen koulutettujen odotukset ja toiveet olivat jopa yllättävän samassa linjassa, kun taas ikä vaikutti esimerkiksi odotusten ja toiveiden realistisuuteen sekä ajattelumaailman erilaisuuteen.

Tutkimuksemme käytännön johtopäätöksiä ovat, että ensisynnyttäjien keski-ään nousuun ja syntyvyyden laskuun vaikuttavat sekä nuorten aikuisten elämäntilanne, että henkinen valmius perustaa perhe. Elämäntilanteeseen liittyviä asioita voivat olla esimerkiksi nuorten aikuisten tavoite saada opinnot päätökseen ja vakiinnuttaa paikkansa työelämässä ennen perheen perustamista. Henkinen valmius vanhemmuuteen tarkoittaa sitä, että henkilö kokee olevansa valmis sitoutumaan lapsiperhe-ärkeen ja ottamaan vastuuta lapsesta. Tutkimuksemme tulosten perusteella voidaan sanoa, että yleisesti kaksikymmentävuotiaana ei olla vielä saavutettu näitä asioita. Sen sijaan koetaan, että noin kolmekymmentävuotiaana elämäntilanne olisi otollisempi perheen perustamiselle.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida aineiston hankinnan, analyysin ja teoreettisen viitekehyksen paikkaansa pitävyyden perusteella (Koskinen 2011, 277). Näihin asioihin olemme kiinnittäneet huomiota koko tutkimusprosessin ajan. Olemme pyrkineet läpinäkyvyyteen tutkimusta tehdessämme ja kertoneet tutkimuksen eri vaiheista avoimesti. Läpinäkyvyys helpottaa myös tutkimuksen siirrettävyyttä (Tauriainen 2000, 115), jolla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tulokset olisivat yleistettäviä tutkijasta riippumatta. Puhemuotoisen aineiston tallentaminen lisää aineistosta tehtyjen päätelmien uskottavuutta (Puusa 2011, 73), joten äänitimme jokaisen tekemämme haastattelun. Teoreettisessa viitekehyksessä olemme käyttäneet mahdollisimman uusia tieteellisiä lähteitä.

Fenomenografisessa tutkimuksessa tulosten esittäminen ja raportointi korostuvat luotettavuutta tarkastellessa (Koskinen 2011, 277). Omassa tutkimuksemme olemme pyrkineet esittämään tulokset niin, että lukijan on mahdollista seurata tulosten rakentumista analyysin alkuvaiheista lopputuloksiin saakka. Olemme esittäneet löydetyt alakategoriat kuvauskategorijärjestelmässä taulukko- ja kuviomuodossa, jotta ne ovat helposti lukijan luettavissa ja vertailtavissa. Kategorijärjestelmää voidaan pitää riittävänä, mikäli jokainen yksittäinen

aineisto on sijoitettu sen sisälle (Huusko & Paloniemi 2006, 169). Meidän tutkimuksessamme jokainen haastattelu on sisällytetty kuvauskategoriajärjestelmään.

Aineiston keruussa olemme käyttäneet harkinnanvaraista otantaa, eli olemme rajanneet tutkittavat tutkimuksemme aiheen mukaan. Harkinnanvaraista otantaa käytettäessä on varauduttava pohtimaan, miten harkinnanvaraisuus on vaikuttanut saatuihin tuloksiin (Etikan ym. 2016, 2). Omassa tutkimuksessamme harkinnanvarainen otanta oli välttämätöntä, sillä tutkimme nimenomaan 18–25-vuotiaiden odotuksia ja toiveita. Ikä ohjasi haastateltavien etsimistä, joten harkinnanvarainen otanta tuli osittain jo tämän vuoksi. Muina kriteereinä haastateltaville oli löytää kymmenen naista ja kymmenen miestä, joista viidellä naisella ja viidellä miehellä on korkeakoulutus. Molempien sukupuolten ja eri koulutustasoisten ihmisten haastattelulla pyrimme saamaan kattavan kuvan tämän ikäryhmän odotuksista ja toiveista. Nämä sekä kriteeri lapsettomuudesta ohjasi kuitenkin haastateltavien etsimistä ja rajasi osan tämän ikäryhmän edustajista pois tutkimuksestamme. Emme usko harkinnanvaraisen otannan vaikuttaneen merkittävästi tutkimuksessamme saatuihin tuloksiin, sillä saadut tulokset olivat hyvin samankaltaisia muiden viimeaikaisten tutkimusten kanssa.

Haastattelujen avulla saatu tieto on tutkittavien omaa tulkintaa tutkittavasta ilmiöstä. Tutkija tekee kuitenkin näistä tulkinnoista omat tulkintansa, joista muodostaa saamansa tulokset. (Puusa 2011, 73.) Meidän tutkimuksessamme etuna tulkintojen tekemisessä oli se, että meitä eli tutkijoita on kaksi. Näin ollen puheesta tehdyt tulkinnat eivät ole vain yhden ihmisen tekemiä. Uskottavuutta (Tauriainen 2000, 113) tutkimukseemme toi se, että olemme itse joko samassa elämänvaiheessa tai eläneet vastaavaa elämänvaihetta viime vuosien aikana kuin tutkittavamme. Kuulumme myös molemmat samaan ikäryhmään kuin haastattelemamme henkilöt. Näin ollen meillä on kokemusta, joka tukee haastatteluista tehtyjen tulkintojen tekemistä. Tulkintojen luotettavuutta ja vahvistuvuutta (Tauriainen 2000, 117) lisää myös se, että saamamme tulokset vastaavat hyvin aiempaa tutkimustietoa aiheesta.

Haastattelututkimuksen luotettavuuden arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota siihen, miten kysymykset tai niiden asettaminen on johdatellut haastateltavaa (Puusa 2011, 78). Meidän tutkielmassamme emme ole juurikaan kiinnittäneet huomiota kysymysten asetteluun, sillä saimme haastattelurungon valmiina ja noudatimme kyseistä haastattelurunkoa. Haastattelutilanteissa emme kuitenkaan kokeneet kysymyksiä tai niiden asettelua johdatteleviksi. Myös mahdolliset tulkintavirheet on syytä ottaa huomioon luotettavuutta arvioidessa. Tulkintavirheitä voi aiheuttaa esimerkiksi se, että haastateltava ei ole ymmärtänyt kaikkia kysymyksiä. (Puusa 2011, 78.) Huomasimme omassa aineiston keruussamme sen, että kaikki, etenkin nuorimmat haastateltavamme eivät ymmärtäneet kysymyksiä, jotka koskivat yhteiskunnalta, työpaikalta tai joltakin muulta taholta saatavaa tukea ja ohjausta. Toisaalta saimme ehkä juuri tästä syystä monipuolisia vastauksia ja uusia näkökulmia näihin kysymyksiin. Muutama haastateltavista ohitti nämä kysymykset ja osa pyysi tarkentamaan kysymystä. Nämä kysymykset eivät olleet niin sanotusti keskeisimpiä kysymyksiä oman aiheemme kannalta, joten emme usko näiden tulkintavirheiden vaikuttaneen saamiimme tuloksiin.

8.3 Jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksemme aihepiiri on ajankohtaisuutensa sekä vähäisen tutkimusperinteen vuoksi otollinen useille erilaisille jatkotutkimuksille. Tutkimuksessamme perherakenne näyttäytyi erittäin heteronormatiivisena, mutta jos tutkittaisiin laajempaa joukkoa tämän ikäisiä ihmisiä, voisi toivotuissa perherakenteissa tulla esille moninaisempia perhemalleja. Tällaisia perheitä voisi olla esimerkiksi saateenkaariperhe, yksinhuoltajaperhe, adoptioperhe tai kokonaan lapseton perhe. Tutkimukseen osallistuneista kaikki asuivat keskisuurissa kaupungeissa, mutta mikäli tutkimus toteutettaisiin esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, voisivat tutkimuksen tulokset olla toisenlaisia. Esimerkiksi juuri odotukset perherakenteelle

tai perheen perustamisen ajankohdalle voisivat olla erilaiset suuremmissa kaupungissa. Suuremmissa kaupungissa voisi olla myös enemmän vaihtelua odotuksiin ja toiveisiin liittyen.

Tutkimuksemme ikähaitariksi valittiin 18–25-vuotiaat Arnettin (2000) muotoutuvan aikuisuuden teoriaa mukaillen. Aikuisuuden alkaminen on kuitenkin siirtynyt myöhemmäksi, joten ikähaitari olisi voinut ulottua esimerkiksi kolmeenkymmeneen vuoteen asti. Tällöin tutkimuksessa voitaisiin ottaa enemmän huomioon vastaajien iän merkitystä odotuksille ja toiveille. Yli kaksikymmentäviisivuotiaat osaisivat luultavasti myös eritellä enemmän syitä, miksi perheen perustamista on lykätty. Myös pitkittäistutkimus samoista haastateltavista esimerkiksi 20-, 25- ja 30-vuotiaana voisi antaa arvokasta tietoa siitä, mitkä kaikki asiat vaikuttavat perheen perustamiseen liittyviin odotuksiin ja toiveisiin sekä itse perheen perustamiseen.

Tutkimuksemme osallistuneista puolet olivat toisen asteen koulutuksen käyneitä. Suurin osa heistä oli kuitenkin kiinnostuneita jatkokouluttautumisesta tai korkeakoulutukseen hakeutumisesta, eli heitä voi kuvailla opiskeluorientoituneiksi. Mikäli vastaajat olisivat siirtyneet työelämään suoraan peruskoulun tai ammattikoulun jälkeen, odotukset ja toiveet saattaisivat olla erilaisia tai esimerkiksi perheen perustamisen ajankohta voisi olla aikaisemmin.

Jatkotutkimuksissa voisi vertailla samaan ikäryhmään kuuluvia lapsettomia sekä perheen jo perustaneita nuoria aikuisia. Tutkimuksessa olisi mahdollista tarkastella esimerkiksi odotusten ja toiveiden yhteneväisyyttä ennen perheen perustamista tai niiden muuttumista perheen perustamisen jälkeen. Jo perheen perustaneilta olisi mahdollista kysyä esimerkiksi perheen perustamisen motiiveista sekä elämäntilanteesta ennen perheen perustamista.

LÄHTEET

- Airio, I. 2016. Miten ensisynnyttäjien siviilisäätö vaikuttaa eroriskiin? Teoksessa A. Haataja, I. Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste (toim.) *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*, 250–267.
- Antikainen, A. 1998. *Kasvatus, elämänkulku ja yhteiskunta*. Porvoo: WSOY.
- Anxo, D. 2010. Towards an active and integrated life course policy: the Swedish experience. Teoksessa D. Anxo, G. Bosch ja J. Rubery (toim.) *The Welfare State and Life Transitions: A European Perspective*. MGB Books Group, 104–127.
- Arnett, J. J. 2000. Emerging adulthood. A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist* 55, 469–480.
- Atwood, J. D. & Scholtz, C. 2008. The quarter-life period: An age of indulgence, crisis or both? *Contemp Fam Ther* 30, 233–250.
- Bernardi, L., Mynarska, M. & Rossier, C. 2015. Uncertain, changing and situated fertility intentions. A qualitative analysis. Teoksessa D. Philipov, A. C. Liefbroer & J. E. Klobas (toim.) *Reproductive decision-making in a macro-micro perspective*. Netherlands: Springer, 113–139.
- Bernhardt, E. & Goldscheider, F. 2006. Gender equality, parenthood attitudes, and first births in Sweden. *Vienna yearbook of population research* 2006, 19–39.
- Cech, E. A. 2016. Mechanism or myth? Family plans and reproduction of occupational gender segregation. *Gender & Society* 30 (2), 265–288.
- Coimbra, S., Andrade, C. & Fontaine, A-M. 2001. Balancing family and work roles: expectations of Portuguese university students. *University of Porto*, 1–16.
- Coyle, E. F., Van Leer, E., Schroeder, K. M. & Fulcher, M. 2015. Planning to have it all. Emerging adults expectations of future work-family conflict. *Sex roles* 72 (11-12), 547–557.
- Elder Jr. G. H., Johnson, M. & Crosnoe, R. 2003. The emergence and development of life course theory. Teoksessa J. T. Mortimer & M. J. Shanahan (toim.) *Handbook of the life course*. New York: Kluwer, 3–19.

- Elvin-Nowak, Y. & Thomson, H. 2001. Motherhood as idea and practice. A discursive understanding of employed mothers in Sweden. *Gender and Society* 15 (3), 407–428.
- Etikan, I., Musa, S. A. & Alkassim, S. A. 2016. Comparison of convenience sampling and purposive sampling. *American journal of theoretical and applied statistics* 5 (1), 1–4.
- Erikson, H. E. 1982. *Lapsuus ja yhteiskunta*. E. Huttunen (suom.) Jyväskylä: Gummerus.
- Eriksson, C., Larsson, M. & Tydén, T. 2012. Reflections on having children in the future – interviews with highly educated women and men without children. *Uppsala Journal of Medical Sciences* 117, 328–335.
- Fox, B. 2009. *When couples become parents. The creation of gender in the transition to parenthood*. University of Toronto.
- Gillespie, R. 2003. Childfree and feminine. Understanding the gender identity of voluntarily childless women. *Gender and society* 17, 122–136.
- Greenhaus, J. H. & Powell, G. N. 2016. *Making work and family work: from hard choices to smart choices*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Haataja, A. 2016. Pieniä ja suuria reformeja pienten lasten perheille suunnatuissa perhevapaissa ja -etuuksissa. Teoksessa A. Haataja, I. Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste (toim.) *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*, 36–79.
- Haataja, A., Airio, I., Saarikallio-Torp, M. & Valaste, M. 2016. Lapsiperheet 2000-luvulla. Teoksessa A. Haataja, I. Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste (toim.) *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*, 8–27.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2014. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Huttunen, J. 2001. *Isänä olemisen uudet suunnat*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 2, 162–173.
- Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. 2014. *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jamshed, S. 2014. Qualitative research method-interviewing and observation. *Journal of Basic and Clinical Pharmacy* 5 (4), 87–88.

- Johnson, M. K., Crosnoe, R. & Elder Jr., G. H. 2011. Insights on adolescence from a life course perspective. *Journal of Research on Adolescence* 21 (1), 273–280.
- Juutilainen, V-P., Saarikallio-Torp, M. & Haataja, A. 2016. Perhevapaat 2013 - väestökyselyn toteutus. Tiedonkeruu, aineiston edustavuus ja perustietoja vastaajista. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Juvonen, A. 2012. Imetys vanhempainvapaalta työhön paluuseen vaikuttavana tekijänä. Teoksessa R. Luoto, K. Kauppinen ja A. Luotonen (toim.) Perhevapaalta takaisin työelämään. Työterveyslaitos, Tutkimusraportti 42, 144–168.
- Järvinen, A. & Karttunen, P. 2006. Fenomenografia- käsitysten kirjon kuvaaja. Teoksessa M. Paunonen & K. Vehviläinen-Julkunen (toim.) Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Helsinki: WSOY, 164–172.
- Järvinen, P. & Järvinen, A. 2000. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpaja.
- Kansaneläkelaitos. 2016. Koti ja perhe. Lapsiperheen etuudet ja asumisen tuet. Viitattu 20.9.2017 http://www.kela.fi/documents/10180/1454076/Esite_Koti_ja_perhe_Kela.pdf/f56b8827-d12a-4c11-93fa-48cef9115303
- Kauppinen, K. & Raitanen, J. 2012. Perhevapaalta takaisin työelämään – erilaiset ratkaisut erilaisissa perhe- ja elämäntilanteissa. Teoksessa R. Luoto, K. Kauppinen ja A. Luotonen (toim.) Perhevapaalta takaisin työelämään. Työterveyslaitos, Tutkimusraportti 42, 13–53.
- Kelhä, M. 2009. Vääränikäisiä äitejä? Ikä ja äitiyden yhteiskunnalliset ehdot. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 223. Helsinki: Yliopistopaino.
- Koivusilta, L. & Rimpelä, A. 2001. Nuoruusiässä luodaan terveyden perusta. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) Suomalainen elämäntilanne, 2. painos. Helsinki: Tammi, 155–172.
- Kontula, O. 2016. Lemmen paula. Seksuaalinen hyvinvointi parisuhdeonnan avaimena. Väestötutkimuslaitos. Katsauksia E50.
- Koskinen, M. 2011. Fenomenografia tutkimuslähestymistapana. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO, 267–280.
- Lam, H.C. 2012. On generalization and variation theory. *Scandinavian Journal of Educational Research*, First Article. Routledge, 1–14.

- Lammi-Taskula, J. 2007. Parental leave for fathers? Gendered conceptions and practices in families with young children in Finland. *Stakes tutkimusraportti* 166.
- Lax, R. F. 2006. Motherhood is unending. Teoksessa M. Alizade (toim.) *Motherhood in the Twenty-First Century*, 1-10.
- Luoto, R., Kauppinen, K. & Luotonen, A. 2012. Teoksessa R. Luoto, K. Kauppinen & A. Luotonen (toim.) *Perhevapaalta takaisin työelämään. Työterveyslaitos. Työ ja ihminen. Tutkimusraportti* 42.
- Leikas, S. & Salmela-Aro, K. 2015. Personality trait changes among young Finns: The role of life events and transitions. *Journal of Personality* 83 (1), 117-126.
- Marton, F. 1988. Phenomenography. A research approach to investigating different understandings of reality. Teoksessa R. R. Sherman & R. B. Webb (toim.) *Qualitative research in education. Focus and methods*. London: Falmer Press, 141-161.
- Marton, F. & Booth, S. 1997. *Learning and awareness*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mathews, T. & Hamilton, B. E. 2003. Mean Age of Mother, 1970 - 2000. National vital statistics reports: from the Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Health Statistics, National Vital Statistics System.
- Miettinen, A. 2015. Miksi syntyvyys laskee? Suomalaisten lastensaantiin liittyviä toiveita ja odotuksia. *Perhebarometri 2015*. Helsinki: Väestöliitto.
- Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2008. Milloin on lapsen aika? Lastenhankinnan toiveet ja esteet. Helsinki: Väestöliitto.
- Mills, M., Rindfuss, R.R., McDonald, P. & Velde, E. 2011. Why do people postpone parenthood? Reasons and social policy incentives. *Human Reproduction Update* 17 (6), 848-860.
- Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuun yliopisto. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 85.
- de Nooy, W., Mrvar, A. & Batagelj, V. 2005. *Exploratory social network analysis with Pajek*. New York: Cambridge University Press.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. *Ihmisen psykologinen kehitys*. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Patton, M. Q. 2015. *Qualitative research & evaluation methods: integrating theory and practice*. 4th Edition. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Punamäki, R-L. 2012. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa J. Sinkkonen ja M. Kalland (toim.) *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 95-114.
- Puusa, A. 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Helsinki: JTO, 73-87.
- Ribbens McCarthy, J. & Edwards, R. 2011. *Key concepts in family studies*. SAGE: London.
- Ritamies, M. 2006. Sinappikylvystä ehkäisytablettiin. Suomalaisen perhesuunnittelun historia. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 44/2006. Väestöliitto.
- Robinson, O. 2015. Emerging adulthood, early adulthood and quarter life crisis. Updating Erikson for twenty-first century. Teoksessa R. Žukauskienė (toim.) *Emerging adulthood in a European context*. Routledge: London, 17-30.
- Robinson, O., Wright, T. & Smith, J. 2013. The holistic phase model of early adult crisis. *Journal of adult development*. 20 (1), 27-37.
- Rovio-Johansson, A. & Ingerman, Å. 2016. Continuity and development in the phenomenography and variation theory tradition. *Scandinavian Journal of Educational Research* 60 (3), 257-271.
- Salin, M. 2014. Opportunities, constrain and constrained opportunities - A study on mothers' working time patterns in 22 European countries. Helsinki: Väestöliitto.
- Salmela-Aro, K. 2007. Erilaiset polut siirtymässä aikuisuuteen. *Psykologia* 42 (3), 224-226.
- Salmi, M. & Närvi, J. 2014. Perhepoliittiset uudistukset ja pienten lasten vanhempien mielipiteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (4), 413-423.
- Schulman, S. & Connolly, J. 2013. The Challenge of Romantic Relationships in Emerging Adulthood: Reconceptualization of the Field. *Emerging adulthood* 1 (1), 27-39.

- Sèvon, E. 2011. "My life has changed, but his life hasn't": Making sense of the gendering of parenthood during the transition to motherhood. *Feminism & Psychology* 22 (1), 60–80.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. 2013. Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa. 9/2013. Viitattu 20.9.2017 <https://www.julkari.fi/handle/10024/104415>
- Speizer, I. S., Santelli, J. S., Afable-Munsuz, A. & Kendall, C. 2004. Measuring factors underlying intendedness of women's first and later pregnancies. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health* 36 (5), 198–205.
- Sutela, H. 2012. Aikuisuuteen siirtymisen ehdot muuttuvat. *Tilastokeskus: Hyvinvointikatsaus* 1, 34–39.
- Suomen virallinen tilasto. 2016. Syntyneet (verkkójulkaisu). ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus Viitattu 12.9.2017 http://www.stat.fi/til/synt/2016/synt_2016_2017-04-11_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2014a. Perheet 2013. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 20.9.2017. http://www.stat.fi/til/perh/2016/perh_2016_2017-05-26_tie_001_fi.html
- Tauriainen, L. 2000. Kohti yhteistä laatua. Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*, 165.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Hedelmöityshoidot 2015–2016. Tilastoraportti. 9/2017. Viitattu 20.9.2017 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201704136108>
- Tuomi, J. 2001. *Aetatis hominum - elämänkulun vaiheet antiikin ja keskiajan kirjallisuudessa*. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) *Suomalainen elämänkulku*. 2. painos. Helsinki: Tammi, 38–57.
- Valtioneuvosto. 2017. *Ratkaisujen Suomi: Puolivälin tarkistus*. Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017–2019. Hallituksen julkaisusarja, 5/2017.
- Varhaiskasvatuslaki, (19.1.1973/36). Viitattu 20.6.2017 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Vilkko, A. 2001. *Elämänkulku ja elämänkulkukerronta*. Teoksessa E. Heikkinen, & J. Tuomi (toim.) *Suomalainen elämänkulku*. 2. painos. Helsinki: Tammi. 74–85.
- Xie, J., Shi, Y. & Ma, H. 2017. Relationship between similarity in work-family centrality and marital satisfaction among dual-earner couples. *Personality and Individual Differences* 113 (15), 103–108.

Zasloff, E., Schytt, E. & Waldenström, U. 2007. First time mothers' pregnancy and birth experiences varying by age. *Journal Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica* 86 (11), 1328-1336.